LA TRADUCCIÓ DEL CANT 6è DE L'*ODISSEA* DES DE LA LINGÜÍSTICA DE CORPUS

CORPUS LINGUISTICS AND THE TRANSLATION OF 6th SONG OF THE *ODYSSEY*

Josep R. Guzman
Universitat Jaume I
guzman@trad.uji.es

Resum: Aquest article és un estudi del model de llengua de quatre traduccions del cant 6è de l'*Odissea* al català. Les quatre traduccions estudiades són les de Carles Riba publicades en 1919 i 1948, la traducció de Joan Aymerich de 1997 i la de Joan F. Mira de 2011. L'estudi es realitza amb instruments de la lingüística de corpus i des d'una perspectiva descriptiva. Els instruments de la lingüística de corpus ens serveixen per a delimitar aspectes traductològics relacionats amb la simplificació, l'explicitació, la normalització o la interferència i concretats en l'ús dels lemes nocionals en les quatre traduccions. Al seu torn, la perspectiva descriptiva ens permet situar l'ús d'aquests lemes nocionals en el context cultural de cada període històric de les traduccions, i serveix per a poder afirmar que les traduccions es troben vinculades directament al període en què es realitzen i aquesta integració pot permetre, fins i tot, que admeta el fet que una traducció puga arribar a ser profundament personal.

Paraules clau: traducció, corpus lingüístics, *Odissea*, Carles Riba, Joan Aymerich, Joan F. Mira.

Abstract: This paper is an analysis of four translations into Catalan of the Odyssey 6th song. Two of the texts were translated by Carles Riba, and published in 1919 and 1948, another one by John Aymerich in 1997 and the last one was translated by John F. Mira in 2011. From a descriptive perspective, the study apply instruments of corpus linguistics to focus on how the four translations deal with aspects related to the field of translation studies, such as simplification, explicitation, normalization, interference and the use of some lemmas. In turn, the analysis allows us to explain the use of these lemmas in the cultural and historical context in which the author translated the text. Results from this analysis show that the translations are directly linked to the period in which they were produced and that this link can be deeply personal.

Key words: translation, corpus linguistics, Odissea, Carles Riba, Joan Aymerich, Joan F. Mira.

ISSN 0214-8188, ISSN versió electrònica 2386-7159, DOI: 10.7203/Caplletra.58.7176

JOSEP R. GUZMAN

LA TRADUCCIÓ DEL CANT 6è DE L'*ODISSEA* DES DE LA LINGÜÍSTICA DE CORPUS*

1. INTRODUCCIÓ[1]

En nombroses ocasions s'ha concebut «llengua literària» com una desviació de la llengua estàndard, o com una mena d'ús especial d'aquesta llengua. En qualsevol cas, tenim dos elements diferenciats per un conjunt de trets. Si això val per a la llengua literària, quelcom semblant es pot argumentar per a la llengua de les traduccions, que també representa un ús especial de la llengua estàndard. Ens trobem, doncs, davant d'una altra desviació, dins de les particularitats que constitueixen la llengua literària. Aquests trets, recollits per diversos autors (Baker 1996; Corpas 2008; Marco 2009, 2013a, entre d'altres) no s'han de concebre d'una forma absoluta sinó que cal entendre'ls com a tendències: la tendència al fet que els texts traduïts siguen més explícits que els originals, és a dir, que aporten més informació; la tendència a la simplificació, en la mesura que el traductor simplifica subconscientment la llengua, el missatge o tots dos; la tendència a la normalització o, el que és el mateix, a un major grau de convencionalismes i una creativitat menor; la tendència a la interferència (Marco 2009: 15, 2013: 36) —*transferència* per a Corpas (2008: 117) o *shining through* per a Teich (2003: 45)—, que representa la influència que pot exercir el text original (TO)

(*) La publicació d'aquest treball s'ha realitzat en el marc del projecte de recerca FFI2012-35239 del Ministeri d'Economia i Competitivitat i el P1.1B2013-44 de la Universitat Jaume I.

1. Vull agrair als professors Josep Marco i Adolf Piquer la lectura atenta d'aquest treball, les observacions i els comentaris crítics per a millorar-lo. Els errors i omissions són responsabilitat de l'autor.

sobre el text traduït (TT); i, finalment, tant Baker (1996: 177) com Corpas (2008: 115) apunten la tendència a una menor variació, denominada per Baker *levelling out*, i *convergència* per Corpas. Al seu torn, Marco (2013: 40-41) recull, seguint Tirkkonen-Condit (2002), la hipòtesi dels elements únics, és a dir la tendència que «els elements únics o típics d'una llengua d'arribada estan menys representats en els textos traduïts que en els no traduïts». Aquest autor considera que aquesta hipòtesi podria ser considerada com una mena d'interferència. Corpas (2008: 121) precisament la situa en el que ella denomina transferència. L'estudi de l'articulació d'aquestes tendències en la llengua de les traduccions és un bon punt de partida per a l'estudi de les traduccions a un nivell més concret.

Hem de convenir que el problema que suscita la traducció literària i el model de llengua emprat en una traducció s'estableix, en moltes ocasions, en el context de la pròpia llengua d'arribada. És precisament en aquest context on sorgeixen de vegades veus que lloen o estigmatitzen les decisions preses pels traductors. Així, en algunes ocasions, aquestes decisions es qualifiquen de troballes excepcionals i, en altres, reben una crítica enfurismada. Tots dos judicis no són més que fruit de la projecció de la imatge que el receptor té de l'ús de la llengua en la traducció corresponent o, més ben dit, respecte a la imatge del codi que basteix la llengua estàndard. I aquest fet encara resulta més colpidor quan hi intervenen altres factors, com poden ser el fet de mantenir certs judicis, o prejudicis, més o menys compartits pel que fa a la validesa de determinades traduccions, o de determinats codis en períodes ben concrets.

Nosaltres considerem que una forma d'apropar-nos al nostre objecte d'estudi és amb l'aparell teòric en què es basa tota una sèrie de treballs relacionats amb la traducció que han estat realitzats des d'una perspectiva descriptiva. Aquesta perspectiva ha generat que el focus d'atenció haja passat des del TO, o, més concretament, des de les equivalències entre el TO i el TT, a donar un major pes a la imbricació d'aquest TT amb la cultura on s'insereix. És a dir, cal analitzar la traducció en la recepció de la cultura d'arribada, tenint en compte que les traduccions també són diferents dels textos escrits originalment en la llengua d'arribada. Han estat especialment els estudis d'Itamar Even-Zohar (1978) i Gideon Toury (1980, 1995) sobre el renaixement de la literatura i la cultura hebrea, juntament amb els treballs d'altres autors, com ara Theo Hermans (1991), els que han subratllat el paper de les traduccions dins del sistema literari de la cultura meta. Des d'aquesta orientació, la finalitat dels estudis descriptius de la traducció rau en el fet d'establir les característiques de les traduccions, que vénen

Caplletra 58 (Primavera, 2015), pp. 184-223
ISSN 0214-8188, ISSN versió electrònica 2386-7159. DOI: 10.7203/Caplletra.58.7176

representades, entre altres elements, per trets de la llengua traduïda, o el que és el mateix, pels trets que les diferencien dels textos originals i que es concreten en normes, tal com ha estat conceptualitzat per Toury. Aquestes normes, que caracteritzen les tendències que s'observen en un determinat sistema literari, determinen, per exemple, la política de traduccions i també la llengua emprada en aquestes traduccions. Parlem, doncs, de les normes que es troben directament lligades a les circumstàncies que envolten les traduccions, de regularitats que podem fins i tot definir en alguns casos com a lleis, però que el mateix Toury (2004) no vol associar, ara com ara, amb els universals.

En l'àmbit dels estudis sobre les traduccions en la cultura catalana són moltes les investigacions que han seguit d'una manera o d'altra aquest enfocament descriptiu de la traducció, tant pel que fa a períodes com a autors. Marco (2008) en fa un repàs ampli on, entre altres línies que hi troba, presenta aquells treballs amarats per l'esperit dels estudis descriptius i, al seu torn, aquells que tenen com a nucli central el model de llengua literària emprada en les traduccions. Tot i aquesta distinció, assenyala que «resulta difícil parlar de traducció al català en un moment històric concret sense fer referència al model o models de llengua literària» (2008: 18). De la mateixa manera, en trobem que presenten el cas contrari, on, malgrat el fet que l'eix central siga la llengua literària, prenen en certa manera, com a referència, els estudis descriptius. Entre aquestes darreres obres caldria destacar el treball de Pericay i Toutain (1996), que analitza el model de prosa noucentista i dedica un gran capítol a la llengua de les traduccions noucentistes i dels seus hereus, on els autors es lamenten, entre altres coses, del poc èxit que ha pogut tindre una tercera via amb Fuster al capdavant. En una línia semblant, també Toutain (1997: 70) revisa aquest esperit noucentista en l'estil de les traduccions i subratlla la possibilitat «d'aplicar el punt de vista històrico-cultural i entendre que la finalitat d'aquestes traduccions no és altra que la d'integrar-se en un sistema de la llengua d'arribada». En aquest mateix ordre es troba també el treball de Marco (2000), que repassa de forma comparativa dues traduccions de l'obra de Daniel Defoe, *Robinson Crusoe,* i recorda l'intent dels traductors de dur a terme les traduccions corresponents seguint la norma inicial de Toury (Marco 2000: 43). A més, caldria afegir altres treballs que també hi insisteixen, en el tema, amb l'estudi d'autors concrets, com Carner (Cabré & Ortín 1984; Ortín 1996, 2002, 2005 i 2009; Sellent 1998) o Anfòs Par (Pujol 2013), per citar només uns quants exemples, ja que una anàlisi molt més exhaustiva s'allunya del propòsit i de l'espai del nostre treball. No obstant això, no ens voldríem estar de fer menció d'estudis com el de Mansell (2012), que revisa el

Caplletra 58 (Primavera, 2015), pp. 185-223
ISSN 0214-8188, ISSN versió electrònica 2386-7159. DOI: 10.7203/Caplletra.58.7176

paper de la traducció a l'inici del segle xx a Mallorca tot analitzant-ne el paper en el sistema literari català. A banda d'aquests treballs, n'hi ha d'altres que estudien d'una manera més central el procés de constitució d'un model de llengua per a la traducció al català. És de tots conegut el treball pioner en aquesta línia, el de Joaquim Mallafrè (1991), que suggereix quin pot ser el model de llengua per a la traducció, arran de la que va fer de l'*Ulisses* de Joyce. A la llum de tots aquests treballs, parlar de traducció literària i de model de llengua resulta gairebé impossible sense tractar-ho en relació al context cultural i social en el qual qualsevol traducció apareix.

Pel que fa a l'objecte del nostre estudi, l'*Odissea*, cal dir que les versions existents presenten dues grans diferències lligades al temps i a la forma. Respecte al temps, tenim dues primeres traduccions realitzades per Carles Riba i publicades en 1919 i en 1948, i unes altres dues, més recents, una de Joan Alberich (1998) i l'altra de Joan F. Mira (2011). La segona gran diferència és la forma. Les dues traduccions de C. Riba i la de Joan F. Mira estan realitzades amb hexàmetres, mentre que la de Joan Alberich ho és en prosa. Respecte al primer traductor de l'obra, no glossarem aquí la figura de Carles Riba, ja que és sabut que representa una de les fites de la traducció en la cultura i la literatura catalanes en un llarg període del segle xx. Han estat les traduccions dels clàssics les que han rebut més elogis (les obres de Xenofont, de Plutarc, de Sòfocles, de Virgili, d'Èsquil, d'Eurípides, etc.) i sobretot aquelles que s'han realitzat en vers. Cal tenir present que, en un determinat període, la Fundació Bernat Metge establia unes normes que, en certa mesura, podien constrènyer Riba, mentre que en el vers podia fer aparèixer el poeta (Murgades 1994: 94-95). A més, les lloances a la traducció de l'*Odissea* encara han estat més aclaparadores, fins i tot respecte a la de 1919 (Cors 1986: 61; Malé 2006: 31). La segona versió encara va tindre (ha tingut i té) millor acollida (atenent al fet que el mateix Riba la va donar per definitiva), tal com recorden Valentí (1961), Cors (1986, 1987), Alberich (2008: 82), etc. En paraules de Solà (2012: 413): «Alguna vegada, oralment i per escrit, he afirmat que aquesta segona traducció és una de les peces més importants de tota la nostra literatura […] aquesta segona traducció és una de les obres més perfectes i belles de tota la nostra cultura». Aquestes lloances van des de la defensa de la literalitat (Valentí 1961: 4) que «opera en el camp conceptual i imaginatiu», fins a la defensa de la capacitat d'adaptació dels clàssics a la societat a la qual va dirigida l'obra, de manera que «l'autor antic se'ns ha de presentar com alguna cosa de vivent» (Valentí 1961: 5). Aquesta segona versió de l'*Odissea*, que segueix sovint l'edició de Victor Bérard de 1924 (*L'Odyssée. Poésie homérique*), segons

Caplletra 58 (Primavera, 2015), pp. 186-223
ISSN 0214-8188, ISSN versió electrònica 2386-7159. DOI: 10.7203/Caplletra.58.7176

Lorda (1970: 350), no es fa per deficiències en la interpretació del text original, sinó per «la investidura catalanòfona d'aquella primera versió».

La tercera traducció per ordre cronològic és la de Joan Alberich. Cal comptar entre les seues traduccions, a banda de l'esmentada de l'*Odissea*, una altra traducció també en prosa de la *Ilíada*, diverses traduccions d'Eurípides (*Medea*, *Hipòlit* i *Les Bacants*) i de Plató (*Apologia de Sòcrates* i *Critó*), com també de Marc Aureli (*Meditacions*), que han contribuït, totes elles, a la divulgació dels clàssics en la nostra llengua. Pel que fa a traducció ve a omplir un buit, seguint el model francés, on les traduccions canòniques han estat realitzades majoritàriament en prosa, òbviament, a diferència de les tradicions italianes o angleses, en què ho han estat en vers, sense necessàriament ser-ho amb hexàmetres.

Finalment, darrera traducció és la de Joan Francesc Mira. El seu vessant traductor literari es fonamenta en la traducció de tres pilars de la cultura occidental: *La Divina Comèdia*, els *Evangelis* i l'*Odissea*, als quals cal afegir obres de Duranti, Tabucchi, Erri de Luca, etc.

Pel que fa a la versió realitzada per Joan Francesc Mira hem de dir que també està realitzada en hexàmetres. Des de la seua publicació, diversos articles d'opinió i de premsa han valorat de forma diversa aquesta traducció. D'una banda, hi ha opinions com la d'Enric Iborra (2011a) que, en un primer moment, al seu blog *La serp blanca*, fa una petita anàlisi comparativa de les tres traduccions (la segona de Riba, la de F. Mira i la de J. Alberich) i conclou que la traducció de Riba coincideix més amb la versió en prosa d'Alberich que no amb la de Mira, i considera que això es deu al fet que és «més literal, més exacte[a] i més fidel respecte de l'original». Segons aquest autor, la traducció de Mira, si més no en certs passatges, es troba caracteritzada per «la inexactitud, o la falta de propietat», cosa que s'il·lustra amb una sèrie d'exemples. En aquesta primera anàlisi, Iborra considera, igualment, que «aquesta possible laxitud de la traducció de Mira és una conseqüència, en part, de la constricció de l'hexàmetre», i a més qualifica la versió de «rítmicament monòtona, amb alguns versos bastant pedestres». Posteriorment, el mateix Iborra, tot revisant el blog *De Troia a Ítaca* i prenent l'exemple d'un fragment de les paraules d'Alcínous a Ulisses, reconeix la precisió de la traducció de Mira en comparació a les de Riba i Alberich, i hi afegeix «En fi, jutjar la traducció d'una obra tan extensa com l'Odissea a partir d'uns pocs fragments és arriscat i excessivament parcial». També, Enric Sòria (2011) mostra la seua opinió sobre aquesta traducció i afirma que «els versos de Mira no tenen la ressonant esplendidesa

Caplletra 58 (Primavera, 2015), pp. 187-223
ISSN 0214-8188, ISSN versió electrònica 2386-7159. DOI: 10.7203/Caplletra.58.7176

arcaica dels del seu predecessor, però ens acosten més a les paraules d'Homer, el lèxic i la sintaxi són apropiadament solemnes, però no engolats ni abstrusos, els epítets es reiteren amb vigor i les comparacions que esmalten el text guanyen en proximitat i en força». O la de Josep Massot (2011), segons la qual «Ahora se trataba de recuperar un gran clásico para el lector de hoy, con una versión directa y diáfana, y siendo al mismo tiempo fiel al texto original». En aquesta mateixa línia trobem els articles al diari ARA de Borràs (2011) i Domínguez (2011).

Com es pot capir per aquesta mostra d'exemples de la recepció d'algunes de les traduccions de l'*Odissea*, en general, l'avaluació es fa quan existeix una traducció anterior, per contraposicions de caire estilístic. Així, en aquest cas, es qualifica algun aspecte de «pedestre», d'«engolat» o d'«abstrús», etc., sense tenir en compte el que havíem apuntat en els primers paràgrafs d'aquest treball. És a dir, aquestes valoracions es fan a partir de la imatge del codi lingüístic que té el receptor, el qual activa judicis previs pel que fa a la validesa d'una traducció, menystenint el fet que tota traducció s'imbrica en el context cultural de cada període i que, com a tal, la seua validesa és temporal. Qualsevol traducció amb el temps s'ha de tornar a fer, perquè la llegibilitat permeta connectar plenament amb el lector (Alberich 2008); en paraules d'Ortín (2002: 147), «cap traducció no és enterament satisfactòria, perquè no pot respondre a tots els requeriments que se li puguin fer al llarg de la història, i també que no hi ha un estàndard fix per avaluar-la».

Així doncs, l'objectiu del nostre treball és analitzar alguns aspectes del model de llengua que reflecteixen les quatre traduccions abans esmentades del cant 6è de l'*Odissea* i veure com s'insereix cadascuna d'elles en el context lingüístic i literari de la seua època. Per portar-lo a terme s'han estudiat, des de l'orientació de la Lingüística de corpus, les característiques generals d'aquestes traduccions pel que fa a la simplificació, explicitació, normalització i interferència, centrant-nos especialment en el component lèxic, però sense menystenir alguns aspectes generals. Val a dir també que els resultats del treball tenen unes certes limitacions determinades per les dimensions de la mostra, els aspectes estudiats o la constitució dels corpus de comparació. Així, en primer lloc, cal apuntar que el fet que les dimensions de la mostra de l'estudi només abasten el cant 6è fa que haguem de limitar-nos a plantejar els resultats com una tendència que caldria confirmar amb un segment major de les traduccions. En segon lloc, la limitació respecte als aspectes estudiats ve donada perquè hi ha altres components en el model de llengua (que afecten precisament la llegibilitat de les traduccions), com ara l'ús de

Caplletra 58 (Primavera, 2015), pp. 188-223
ISSN 0214-8188, ISSN versió electrònica 2386-7159. DOI: 10.7203/Caplletra.58.7176

la fraseologia, del gerundi (simple o compost), del verb *ésser* auxiliar, dels connectors, de les tematitzacions, etc. I, finalment, en tercer lloc, les limitacions que suposen els textos que formen el corpus que s'utilitza en alguns casos per a la comparació.

2. MÈTODE

Totes quatre traduccions s'han codificat com a fitxers que podien ser treballats digitalment. Aquesta tasca es va realitzar en tres fases diferents. En la primera es van escanejar els textos, se'ls va aplicar un programa d'OCR i després es van haver de revisar manualment, atesa la quantitat d'errades que s'hi trobaven. En la segona fase es van etiquetar els textos amb el programa *Freeling* (Padró 2011; Padró & Stanilovsky 2012). *Freeling* és una llibreria de codi obert que serveix per al processament de diverses llengües que, en el nostre cas, hem utilitzat especialment per a l'anotació lingüística, és a dir, la categorització i la lematització dels textos. Hem escollit aquest programa en lloc d'altres més estesos, com ara *Treetagger*, perquè precisament *Freeling* podia processar directament els textos en llengua catalana, un fet que resultava molt més feixuc amb el programa *Treetagger*. Tot i així, el resultat no ha estat mai exempt d'errades, que han hagut de ser corregides manualment, en la majoria dels casos per problemes de desambiguació, tant pel que fa a la lematització com a la categorització. A més, el fitxer d'eixida s'ha hagut d'adaptar al format que es necessitava per a l'anàlisi en la tercera fase. Finalment, la tercera fase ha estat la d'anàlisi del material obtingut. Aquesta tasca s'ha realitzat amb el *IMS Corpus Workbench* (CWB) i amb el seu component *corpus query processor* (CQP). El CWB conté una sèrie d'eines escrites en *Perl* per a recerca en corpus de grans dimensions que inclouen anotacions lingüístiques, com ara el lema o la categoria gramatical. Inicialment va ser desenvolupat per l'Institut für Maschinelle Sprachverarbeitung d'Stuttgart, i actualment és un programa de codi obert que treballa sota Llicència Pública General (GPL). El format d'eixida apareix sota la forma de concordances KWIC (*Key Word in Context*), on el terme clau apareix remarcat en el conjunt d'una seqüència de caràcters o de frases segons els criteris preestablerts, tot permetent la presentació de les freqüències de distribució dels elements de la cerca.

Hem d'indicar que es va optar per la utilització d'aquests programes en lloc d'alguns altres, com per exemple el *Wordsmith*, en la mesura que d'aquesta manera es podien utilitzar els lemes, ja que el concepte de *token* que apareix en el *Wordsmith* no

Caplletra 58 (Primavera, 2015), pp. 189-223
ISSN 0214-8188, ISSN versió electrònica 2386-7159. DOI: 10.7203/Caplletra.58.7176

és exactament el de lema o, si més no, és més inexacte del que ho són els programes que hem utilitzat, tot i que la interfície és, òbviament, molt més intuïtiva.

Per tal d'establir una comparació amb les freqüències d'ús dels lemes analitzats s'han utilitzat tres eines: el *Corpus Textual Informatitzat de la Llengua Catalana* (CTILC) [<http://ctilc.iec.cat/>], amb més de cinquanta-dos milions de paraules (Soler 2002); el corpus COVALT (Guzman 2013), al qual se li han afegit altres textos narratius del període entre 1990 i 2000 provinents d'altres llengües (COVALT només recull traduccions del francés, alemany o anglés), amb un total de prop de tres milions de paraules i més de cinquanta mil lemes; i un tercer corpus, el Corpus Comparable COVALT (COVALTCOMP), en part descrit a Marco (2013b), integrat per textos narratius escrits originalment en llengua catalana del mateix període que el corpus COVALT i que suposen prop de dos milions de paraules i més de trenta mil lemes.

2.1 Mètriques

Aquest estudi, tal com hem comentat en la introducció, es realitza des de la perspectiva de la Lingüística de corpus. Per tal d'objectivitzar els resultats s'utilitzen una sèrie de mètriques referides a la simplificació, l'explicitació, la normalització o la interferència. Així, la tendència a la simplificació es pot determinar amb instruments com ara la densitat lèxica (*Dl*), la riquesa lèxica (*Rl*), o la longitud de frase mitjana, per citar-ne alguns. La densitat lèxica, com a indicador de la complexitat d'un text, es pot determinar amb diversos mètodes. En aquest treball hem optat pel mètode d'Ure (1971: 445) segons el qual s'estableix calculant la proporció entre paraules nocionals (N_{lex}) i paraules gramaticals (N) ($DL=\frac{N_{lex}}{N}100$). Pel que fa a la riquesa lèxica (*Rl*), aquesta també té múltiples formes de quantificar-la. En aquest treball hem seguit el concepte tal com apareix definit a Read (2000: 200-201), segons el qual es compon de la densitat (*Dl*), la variació lèxica (*Vl*), la sofisticació lèxica (o singularitat lèxica) (*Sl*) i els errors. Tot i que nosaltres hem deixat de banda en aquest treball, i per raons òbvies, aquest darrer component. La *Vl*, mesura el nombre de paraules diferents produïdes i la fórmula bàsica és la ratio *Token/Type* ($TTR=\frac{L_{lex}}{N_{lex}}$) i expressa la relació entre el nombre de lemes nocionals i el nombre total de paraules nocionals. Aquesta ratio varia molt segons la longitud dels textos, però precisament en

Caplletra 58 (Primavera, 2015), pp. 190-223
ISSN 0214-8188, ISSN versió electrònica 2386-7159. DOI: 10.7203/Caplletra.58.7176

l'estudi d'aquestes traduccions resulta altament indicada, ja que, en principi, estaríem parlant de textos d'una longitud molt semblant. Igualment, per tal de determinar la *Sl*, partim de la premissa que una freqüència (F) menor indicaria un major grau de sofisticació (Laufer & Nation 1995), de manera que la *Sl* es determinaria amb la fórmula: $Sl=\frac{L_s}{L}$, on el símbol *s* representaria aquells lemes amb baixa freqüència. Finalment, el darrer element que hem considerat en aquest apartat és la longitud de frase mitjana, tot entenent el terme, tal com fa Halliday (1985: 193), com a «the orthographic unit that is contained between full stops».

Dins de les mètriques que ens poden ajudar a establir el model de llengua d'una traducció havíem esmentat l'explicitació, la qual estaria lligada a diversos factors. Seguint Cheong (2006), apuntarem: la ratio de paraules, o la ratio de parèntesis rodons o quadrats o guions que expliciten alguna idea expressada en el text.Un tercer element, la normalització, estaria relacionada amb la sofisticació: són les dues cares de la mateixa moneda però en sentit invers. Així, Kenny (2001), per tal d'identificar els usos lèxics creatius, suggereix la cerca de les formes utilitzades per un sol autor o, fins i tot, les formes creades per un autor. Nosaltres ací hi afegiríem aquelles formes d'ús menys freqüent, la qual cosa, com dèiem, ens fa coincidir la cara inversa de la normalització amb el concepte de sofisticació. En conseqüència, els resultats obtinguts en el segon es poden extrapolar al primer en el sentit invers.

Per concloure aquest apartat, cal indicar que el darrer element que considerem, la interferència, és a dir, la influència del text original sobre la traducció, en el nostre cas passa per comptabilitzar aquells lemes que ens remeten directament a l'original grec.

3. RESULTATS I DISCUSSIÓ

Havíem apuntat a l'inici del nostre treball determinades tendències que es podien esbrinar en els textos traduïts. Certament, aquestes tendències es comparen entre el TO i el TT, però, com ja hem reiterat en altres apartats del nostre treball, l'objectiu del nostre estudi és escatir si aquestes diferències són també significatives entre els mateixos TT amb metodologia de corpus. En aquest apartat analitzarem les diferències que es produeixen entre les quatre traduccions objecte del nostre estudi, pel que fa a la tendència a la simplificació, l'explicitació, la normalització i la transferència, limitant-nos als aspectes lèxics. Tanmateix, per tal de contextualitzar el treball posterior, abans

Caplletra 58 (Primavera, 2015), pp. 191-223
ISSN 0214-8188, ISSN versió electrònica 2386-7159. DOI: 10.7203/Caplletra.58.7176

analitzarem les característiques generals dels fragments de les quatre traduccions pel que fa al nombre de paraules, la longitud de la frase i els signes de puntuació emprats.

3.1 Característiques generals dels fragments: nombre de paraules, longitud de la frase i signes de puntuació

Un recompte de les paraules emprades en el cant 6è de l'*Odissea* de les quatre traduccions (TM: traducció de F. Mira; TR48: traducció de Carles Riba publicada l'any 1948; TA: traducció de J. Alberich; TR19: traducció de Carles Riba publicada l'any 1919) dóna el resultat que apareix a la taula 1.

	TM	TR48	TA	TR19
Paraules (*tokens*)	3661	3717	3827	3795
Frases (total)	148	115	167	122

Taula 1. Resum de les característiques generals de les quatre traduccions del cant 6è de l'*Odissea*

En aquesta taula, observem que la versió en prosa empra més paraules que les altres tres versions en hexàmetres; tot i així, les diferències no són molt grans: la ratio de paraules entre TA i la resta de les traduccions és d'un 4,53 % més que TM (166 paraules), 2,95 % més que TR48 (110 paraules), i un minso 0,8 %, respecte a TR19, 32 paraules. Podem afirmar, doncs, que les diferències pel que fa al nombre de paraules utilitzades per totes quatre traduccions (en el cant 6è) no són realment significatives. La qual cosa indica que difícilment podríem parlar d'una major explicitació de la versió en prosa que les versions en hexàmetres. Tot i que, com hem esmentat suara, no farem una comparació amb el TO, no ens podem estar de dir que la versió original del cant 6è de l'*Odissea* (<http://www.hs-augsburg.de/~harsch/graeca/Chronologia/S_ante08/Homeros/hom_od06.html>) té 2418 paraules distribuïdes en 331 hexàmetres.

Tanmateix, sí que es percep una certa diferència quan parlem de la distribució dels elements tipogràfics i de la longitud de les frases. Així, les dades de la distribució dels elements tipogràfics apareixen en la taula 11.

Caplletra 58 (Primavera, 2015), pp. 192-223
ISSN 0214-8188, ISSN versió electrònica 2386-7159. DOI: 10.7203/Caplletra.58.7176

	TM	TR48	TA	TR19
Punt	129	92	157	110
Coma	376	394	262	353
Dos punts	45	20	13	50
Punt i coma	14	52	4	13
Interrogació	8	12	10	10
Exclamació	7	11	0	2
Introducció diàleg directe	11	11	11	11
Incisos amb guió	1	1	1	2
Punts suspensius	1	3	0	0
Introducció diàleg reportat	1	1	1	1

Taula II. Distribució dels elements tipogràfics

Hem d'assenyalar que l'anàlisi estadística del conjunt d'aquestes dades no resulta en cap cas estadísticament significativa, especialment quan comparem les parelles de traduccions (TR48/TR19, p<0,5322; TR48/TA, p<0,4028; TR48/TM, 0,9522; TR19/TM, p<0,1969; TR19/TA p<0,4236; i finalment TA/TM p<0,2966). Això no obstant, una ullada al recompte del signe de puntuació del punt i coma en les quatre traduccions ens revela un ús major en TR48 que en la resta de les traduccions.

Si relacionem el nombre de paraules amb el nombre de frases, el resultat és el que apareix a la figura I:

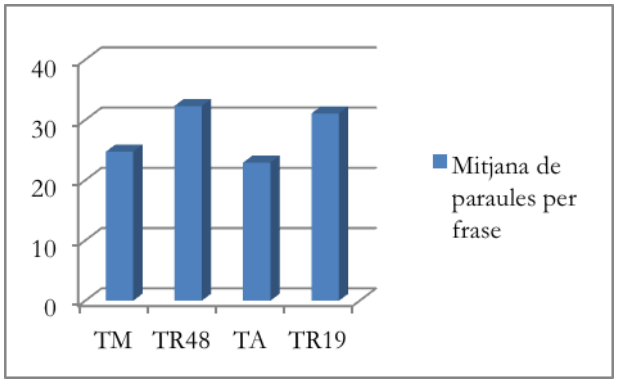

Figura I. Distribució de la mitjana de paraules per frase

Caplletra 58 (Primavera, 2015), pp. 193-223
ISSN 0214-8188, ISSN versió electrònica 2386-7159. DOI: 10.7203/Caplletra.58.7176

En conseqüència, podem veure que mentre TR48 supera les 30 paraules per frase (32,32), com també TR19 (31,10), les altres dues presenten una mitjana molt menor (TM 24,73), especialment TA (22,91). El fet que en TR48 es done un 25 % més que en TA i en TM (no, evidentment, que en TR19), es troba matisat pel fet que TR48 utilitza molt més (com ja hem apuntat abans) el punt i coma (52 ocurrències) que en els altres casos, on, o bé quasi és inexistent (TA, 4 ocurrències), o bé en presenta molt poques (TM, 14 ocurrències). Podríem preguntar-nos si aquest signe presenta un ús diferenciat en els més de cinquanta anys de distància que hi ha entre la traducció de TR48 i les altres dues. Tot i així, una comparativa més detallada pel que fa a la longitud de la frase de les quatre traduccions la trobem a la taula III.

	TM	TR48	TA	TR19
Mínima	3.00	4.00	1.00	4.00
Mediana	23.00	25.00	22.00	27.00
Mitjana	25.42	32.27	22.95	31.16
Màxima	79.00	91.00	89.0	100.00
% sobre el Nombre de Frases de TA	13,7	31,13		26,94

Taula III. Resum estadístic de la longitud de la frase

Es veu com, tot i que la mitjana sembla ser prou diferent, no ho és tant la mediana, o el que és el mateix, on es trobarien concentrades la majoria de les frases pel nombre de paraules per frase. No obstant això, cal tenir en compte que, com veiem a la taula, TM té un 13,7 % menys de frases que TA, TR48 un 31,13 % i, finalment, TR19 un 26,94 %. Ara bé, els resultats del valor de F ($p<0,5$) arran de l'aplicació del *t* Test a les dades de la longitud de la frase, apareixen a la Taula IV.

	TR19	TA	TM
TR48	0.8553	0.000792	0.004078
TR19		0.0002728	0.006698
TA			0.197

Taula IV. Valor de F ($p<0.5$) en l'aplicació del *t* Test

Caplletra 58 (Primavera, 2015), pp. 194-223
ISSN 0214-8188, ISSN versió electrònica 2386-7159. DOI: 10.7203/Caplletra.58.7176

En aquesta taula observem que les diferències entre les quatre traduccions són significatives entre les parelles TR48 i TR19 respecte a TA i TM. Al seu torn, les diferències no són significatives entre TR48 i TR19, per una banda, i TA i TM, per l'altra.

A la llum de totes aquestes dades referides a les característiques generals dels fragments, pel que fa al model de llengua emprada, podem avançar que, en primer lloc, tot i que la versió en prosa empra més paraules que les versions en vers, la diferència entre l'una i les altres és molt minsa. O, el que és el mateix, la versió en prosa no té, pel nombre de paraules, una explicitació major que les traduccions en vers. En segon lloc, existeix pel que fa als signes de puntuació un ús prolix del punt i coma en la traducció de Carles Riba publicada l'any 1948, respecte de la resta. I, finalment, la diferència més significativa respecte del model de llengua es troba en la longitud de la frase: les dues traduccions més antigues tenen una mitjana de paraules per frase superior a les dues més modernes, la qual cosa tindria a veure amb la hipòtesi de la simplificació.

3.2 el component lèxic en el model de llengua de les traduccions

A fi de continuar en la nostra anàlisi sobre la llengua emprada en les traduccions del cant 6è de l'*Odissea*, hi ha una sèrie de dades cabdals en aquest estudi que cal determinar en primer lloc, com ara, els lemes emprats en cadascuna de les traduccions (taula v) i, al seu torn, les paraules nocionals emprades (N_{lex}) (taula vi).

	TM	TR48	TA	TR19
Lemes	818	823	796	827

Taula v. Nombre de lemes emprats en les quatre traduccions

Com veiem a la taula v, el nombre de lemes que utilitzen les quatre traduccions és molt semblant; la diferència entre la dada menor (TA: 796) i la major (TR19: 827) és de poc més del 3,7 %. Però aquests lemes corresponen tant a paraules gramaticals com nocionals. A la taula vi tenim la distribució de les ocurrències de paraules nocionals (N_{lex}), és a dir noms (sense noms propis), verbs, adjectius i adverbis; i a la taula vii, la distribució dels lemes nocionals (L_{lex})

Caplletra 58 (Primavera, 2015), pp. 195-223
ISSN 0214-8188, ISSN versió electrònica 2386-7159. DOI: 10.7203/Caplletra.58.7176

	TR48	TM	TA	TR19
NOMS	675	710	682	686
VERBS	586	565	584	538
ADJECTIUS	182	209	198	211
ADVERBIS	191	224	234	229
TOTAL	1611	1792	1833	1788

Taula vi. Distribució de les ocurrències de paraules nocionals en les quatre traduccions

	TR48	TM	TA	TR19
NOMS	338	331	308	329
VERBS	243	240	232	236
ADJECTIUS	110	119	115	114
ADVERBIS	58	53	63	72
TOTAL	749	743	718	751

Taula vii. Distribució dels lemes nocionals (L_{lex}) en les quatre traduccions

Si observem la taula vi veiem que els valors pel que fa al nombre d'ocurrències de paraules nocionals són molt semblants; no obstant això, encara s'hi detecten petites diferències. Així, mentre entre TR48, TR19 i TA la relació entre noms i verbs és bastant semblant, no ocorre el mateix amb TM. Aquest empra lleugerament més noms que la resta. Alhora, en la taula vii, aquestes diferències pràcticament han desaparegut. Així doncs, si comparem les dues taules, obtenim el resultat que apareix en la figura ii.

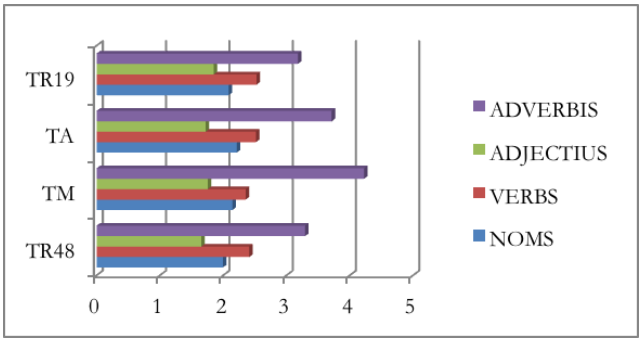

Figura ii. Comparació entre les ocurrències de paraules nocionals i lemes nocionals

Caplletra 58 (Primavera, 2015), pp. 196-223
ISSN 0214-8188, ISSN versió electrònica 2386-7159. DOI: 10.7203/Caplletra.58.7176

A la figura ii es constata que, en general, els adjectius tenen un menor grau de repetició que no la resta de les categories gramaticals analitzades. Al mateix temps, el major grau de repetició es dóna entre els adverbis. Per traduccions, mentre que els adverbis on més es repeteixen és en TM, els verbs i, lleugerament, els noms ho fan en TA. Cal tenir en compte també que en el cas de TA existeix la tendència a un ús major dels temps perifràstics que no en les altres tres traduccions (42,9 % més que TR48; 37,7 % més que TM; i 51,1 % més que TR19). Ara bé, aquestes petites diferències no són estadísticament significatives, com ho demostra tant la prova K-S (Kolmogorov-Smirnov) que apareix a la taula viii com la prova de x^2, que apareix a la taula ix, per a una mostra, però que són equivalents per a la resta.

		NOMS	VERBS	ADJ	ADV
N		4	4	4	4
Paràmetres normals[a,b]	Mitjana	688,25	582,75	200,00	219,50
	Desviació típica	15,196	12,945	13,292	19,434
Diferències més extremes	Absoluta	,309	,288	,251	,342
	Positiva	,309	,165	,204	,228
	Negativa	-,192	-,288	-,251	-,342
Z de Kolmogorov-Smirnov		,618	,577	,502	,683
Sig. asintót. (bilateral)		,840	,893	,963	,739
a. La distribució de contrast és la Normal.					
b. S'han calculat a partir de les dades.					

Taula viii. Prova Kolmogorov-Smirnov per a les ocurrències de paraules nocionals per a una mostra

	NOMS	VERBS	ADJ	ADV
x^2	,000[a]	,000[a]	,000[a]	,000[a]
gl	3	3	3	3
Sig. asintót.	1,000	1,000	1,000	1,000
a. 4 caselles (100,0 %) tenen freqüències esperades menors que 5. La freqüència de casella esperada mínima és 1,0.				

Taula ix. Prova de x^2, per a les ocurrències de paraules nocionals per a una mostra

A l'hora d'analitzar el model de llengua d'aquestes traduccions, i de forma molt particular els aspectes que, seguint Toury, podríem remetre d'una forma molt laxa a les normes lingüístico-textuals, havíem apuntat que un d'aquests aspectes es podria

Caplletra 58 (Primavera, 2015), pp. 197-223
ISSN 0214-8188, ISSN versió electrònica 2386-7159. DOI: 10.7203/Caplletra.58.7176

associar amb la riquesa lèxica (*Rl*). Aquest concepte, adaptat de Read (2000: 200-201), es compon de *Dl*, *Vl* i *Sl*. Pel que fa a *Dl,* aquest és un indicador de complexitat d'un text que, seguint Ure (1971: 445), s'estableix calculant la proporció entre paraules nocionals (N_{lex}) i les paraules del text (*N*), és a dir, la relació entre els noms, adjectius, verbs, adverbis i el conjunt de paraules del text. Al seu torn, pel que fa a la *Vl*, aquesta mesura el nombre de paraules diferents produïdes i s'expressa amb la relació entre L_{lex} i N_{lex}, que, a l'encop, es pot detallar amb mètriques addicionals relacionades a les diverses categories gramaticals. A la taula x apareixen els resultats de *Dl* , *Vl* (general).

	TR48	TM	TA	TR19
Dl	43,34	48,94	47,89	47,11
Vl (general)	0,46	0,41	0,39	0,42

Taula x. Resultats de *Dl*, *Vl* de les quatre traduccions

A la vista d'aquestes dades direm que la major *Dl* correspon a TM, mentre que la menor, a TR48. I, tot i que la major *Vl* correspon a TR48, és precisament en TR48 on l'interval d'aparició de paraules nocionals és major: 2,3 (TM, 2,04; TA, 2,08 i TR19, 2,12). És a dir, cal esperar 2,3 paraules perquè aparega un terme amb contingut semàntic nocional.

A fi de calcular la riquesa lèxica, havíem indicat l'existència d'un tercer factor, la *Sl*. Ara bé, per a determinar-la cal esbrinar la freqüència de les ocurrències. Òbviament, la freqüència d'ocurrències major rau en les paraules gramaticals (apèndix 1), i ben concretament, l'article definit en qualsevol de les seues formes (*el*, *els*, *l'*, *la* o *les*), les preposicions *de* i *a*, i la conjunció *i*, són els termes amb més freqüència d'ús en totes quatre traduccions. Però, no són precisament les paraules amb més freqüència, sinó, més aviat al contrari, aquelles amb menor freqüència les que tenen més interès per a les nostres mètriques i més encara els lemes menys utilitzats. Cal dir que les quatre traduccions utilitzen 235 lemes comuns, és a dir lemes que podem trobar en qualsevol de les quatre. Per contra, hi ha una gran diferència pel que fa als lemes únics, altrament dit, aquells lemes nocionals emprats únicament per un traductor, tal com es pot veure a la figura ii.

Caplletra 58 (Primavera, 2015), pp. 198-223
ISSN 0214-8188, ISSN versió electrònica 2386-7159. DOI: 10.7203/Caplletra.58.7176

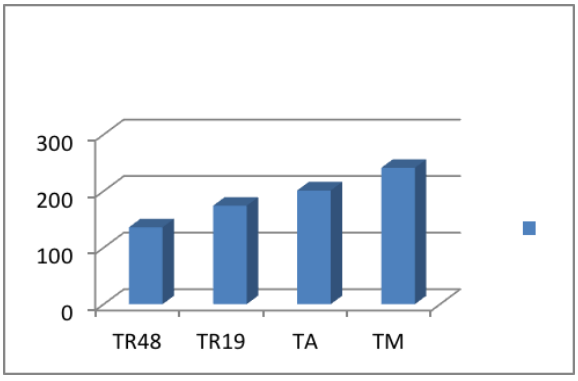

Figura III. Distribució del nombre de lemes nocionals emprats únicament en cada traducció

La diferència en l'aparició en cada traducció de lemes nocionals que no són utilitzats en aquest cant pels altres traductors és realment notable: va dels 132 per a TR48 fins als 236 de TM, és a dir, una diferència propera al 80 %. Aquestes diferències es fan també paleses quan comparem els lemes nocionals comuns per parelles, tal com apareixen a la taula XI.

	TM	TR48	TR19
TA	8	38	27
TM		7	28
TR48			117

Taula XI. Lemes nocionals comuns per parelles de traduccions

Com s'observa a la taula XI l'ús de lemes comuns entre parelles de traduccions també és molt divers, amb una gran diferència entre TR19/TR48 amb 117 lemes nocionals comuns, mentre que entre TM/TR48 els comuns (a banda dels que tenen les quatre en conjunt) només en són 7.

Amb aquests lemes se'ns planteja el problema de la freqüència i la seua relació amb la sofisticació. Pel que fa a la selecció dels lemes, hem analitzat aquells que són utilitzats únicament per un traductor (taula XII) i als quals caldria afegir aquells que comparteixen amb algun altre (apèndix II).

Caplletra 58 (Primavera, 2015), pp. 199-223
ISSN 0214-8188, ISSN versió electrònica 2386-7159. DOI: 10.7203/Caplletra.58.7176

Freq.	TA	TM	TR48	TR19
1	161	204	120	145
2	25	24	8	18
3	3	5	2	5
4	3	2	2	1
5	1			
6		1		

Taula xii. Freqüència dels lemes nocionals que apareixen en una sola de les traduccions

Per tal de veure la sofisticació del lema a l'hora de comparar traduccions de períodes diferents, tal com hem comentat en l'apartat dedicat a la metodologia, s'ha comparat la freqüència del lema en el període corresponent. Així, per a TR19 i TR48 hem utilitzat el *Corpus Textual Informatitzat de la Llengua Catalana*, seleccionant obres, per a TR19, el període de les quals es troba entre 1833 i 1918. En el cas de TR48 hem ampliat el període fins a 1948. Així doncs, en el cas de TR19, hem convingut que una freqüència <10 en CTILC per a un lema en qualsevol tipus de obra del període seria un valor positiu per tal d'establir la comparació de freqüència. Després d'analitzar una a una les ocurrències de TR19 i aquelles que comparteix amb TR48, el resultat de les primeres apareix a la taula xiii.

Lema	**Freq. CTILC**	**Freq. TR19**	**Forma adotada en la traducció**
afuar	7	1	I allí la gent adoba els ormeigs dels negres navilis, els llivants i les veles, i hi *afuen* els rems
amblar	1	1	I trotaven d'allò més bé, i d'allò més bé també *amblaven*
batarell	0	1	I vivim apartats, al mig del gran batarell de les ones
bevenda	1	3	a) Doneu, doncs al foraster, vianda i bevenda, serventes, b) - Però aneu, serventes, doneu-li vianda i bevenda. c) i a l'abast d'Ulisses posaren vianda i bevenda.
carriar	0	1	…arranjada amb pedres de *carriar*,
compassívol	0	1	Fes que als Feacis amable vingui jo, i *compassívol*
darrerè	1	1	els *darrerens*, i dels homes no hi ha qui es mescli amb nosaltres
dernat	0	1	quan era *dernat*, perquè m'esdernava el famós que sorolla la terra
égida	3	1	filles de Zeus que porta la *égida*,

Caplletra 58 (Primavera, 2015), pp. 200-223
ISSN 0214-8188, ISSN versió electrònica 2386-7159. DOI: 10.7203/Caplletra.58.7176

estupir	2	2	a) I tal com mirant-me'l restí *estupit* en mon cor bella estona b) talment, oh dona, m'admiro ara de tu, i *m'estupeixo*
flascó	4	2	a) I li donà un *flascó* d'or amb un oli d'oliva suau b) daren-li un *flascó* d'or amb un oli d'olives suau
folc	4	1	d'anar a fer prova dels *folcs*, fins i tot dins la pleta barrada
gençor	3	1	i a la *gençor*, Nausica, filla d'Alcinous magnànim
jup	6	1	Així dient, s'esmunyi cap *jup*, de sota l'arbúcia
lladrunyar	1	1	que els *lladrunyaven*, per tal com valien més que ells per la força
ombrí	2	1	Però llavors que seràs a *l'ombrí* de les sales
ronser	6	1	hi hagué un repicar d'unglots, i les mules, ni mica *ronseres*
rufacada	6	1	i tot aquest temps m'han portat l'onatge, i les *rufacades*
tirandes	1	2	a) I ella tenia cura de portar les *tirandes* b) I ella agafà el fuet I les *tirandes* lluïdes
trenaboniques	0	4	a)… amb les noies *trenaboniques* b) Així digué i cridà les serventes *trenaboniques* c) de quedar-me tot nu entre donzelles *trenaboniques* d) i ella aleshores parlà a les serventes *trenaboniques*
ull-bonica	0	2	a) que Ulisses es despertés, i veiés la noia *ull-bonica* b) pensar si pregar a la noia *ull-bonica* agafant-li els genolls
vagarívol	1	1	Però aquest home és un mesquinet *vagarívol* que arriba
xiscladissa	0	1	Com si m'hagués vingut una *xiscladissa* de noies

Taula xiii. Lemes nocionals de TR19 amb F<10 al *CTILC*

Com veiem, en TR19 trobem un bon nombre de formes que en el conjunt de l'estat del lèxic en el període corresponent fins i tot apareixen per primera vegada en TR19 com ara *trenaboniques* o *ull-bonica*, i a les quals cal afegir-ne d'altres que tampoc no es troben en cap dels diccionaris existents, no ja normatius sinó, per exemple, al *DCVB*, com ara *batarell, dernat* o que, encara que sí s'hi troben, tenen un sentit diferent, com per exemple *carriar*. Altres lemes que també augmenten el sentit de sofisticació i, per tant, disminueixen el de normalització en aquesta traducció són aquells que, tot i aparèixer en alguna ocasió al CTILC, tanmateix no tenen ni entrada al *DCVB*, com *tirandes*. A aquests cal sumar aquells lemes que tenen una arrel clara en els textos medievals, com *lladrunyar* o *amblar*, si no són purament creacions literàries del període, com *darreré*.

Caplletra 58 (Primavera, 2015), pp. 201-223
ISSN 0214-8188, ISSN versió electrònica 2386-7159. DOI: 10.7203/Caplletra.58.7176

En el cas de TR48, el límit de freqüència d'ús també s'ha establert per sota de 10, però en aquest cas s'ha limitat només a les obres de tipus narratiu. Les formes que tenen una F<10 en TR48 apareixen a la taula XIV.

Lema	Freq. CTILC	Freq. TR48	Forma adoptada en la traducció
arbreria	6	1	i amb la fornida mà esqueixà de l'espessa *arbreria*
derna	1	1	quan era *dernes* tot jo, esdernat pel Famós que sorolla la terra
enjovar	2	1	Ara, d'ençà que la parca l'havia *enjovat*, i era a l'Hades
fariner[2]	2	1	i va establir-los a Esquèria, allunyats dels humans *fariners*
flingada	0	1	les cambreres i Ulisses; i feia amb seny les *flingades*
somadal	0	1	tota ajustada amb blocs *somadals* enfonsats dins de terra

Taula XIV. Lemes nocionals de TR48 amb F<10 al *CTILC*

En TR48 trobem també dos lemes que no apareixen al CTILC i que es relacionen amb la normalització: *flingada* i *somadal.* El primer no apareix al *DCVB*, i el segon, tot i que hi apareix, no té cap de les accepcions que s'entreveu en TR48.

Però, tal com havíem indicat, TR19 i TR48 comparteixen també uns lemes nocionals. Aquests que tenen una F<10 al CTILC (cadascun per al període corresponent), els trobem representats a la taula XV.

2. Un cas especial és el terme fariner. Aquest lema apareix en el text original com a ἀλφηστάων, dins del vers εἶσεν δὲ Σχερίηι, ἐκὰς ἀνδρῶν ἀλφηστάων, que, al seu torn, ha estat traduït per TR48 com «allunyats dels humans fariners»; per TA i TM, respectivament, com «ben lluny d'altres gents laborioses» o «lluny dels homes feinadors». TR19 també la tradueix relacionada amb la farina: «lluny dels homes que viuen de pa». Una recerca ràpida per Internet (i per citar només uns quants exemples) ens descobreix que, en general, en la història d'aquesta traducció, aquest vers se'l tradueix oscil·lant entre la farina i l'enginy i el treball dels homes (William Cowper (1791) [http://www.gutenberg.org/files/24269/24269-h/24269-h.htm] «from all nations versed in arts of cultivated life, remote»); Johann Heinrich Voß (1802) la tradueix per «enfernt von erfindsamen menschen»; Dacier (1818) [http://gallica.bnf.fr/document?O=N113243] «séparée du commerce des hommes»; Ippolito Pindemonte (1830) [http://books.google.es/books?id=IXwQAAAAIAAJ&printsec=frontcover&hl=es#v=onepage&q&f=fal] «Che dagli uomini industri il mar dividi»; Theodore Alois Buckley (1853) [http://books.google.com/books?id=5WAUAAAAYAAJ] «far away from enterprising men»; George Chapman 1897 [www.bartleby.com/111/chapman19.html] «Far from ingenious art-inventing men S.H. Butcher & A. Lang (1909-1914) [www.bartleby.com/22] «far off from men that live by bread.» ; Ian Johnson (2010) [(http://records.viu.ca/~johnstoi/homer/odyssey6.htm] la tradueix com « [...] far from any men who have to work to earn their daily bread» [...]. Tot i que també hi ha alguns que es van decidir per eliminar-lo (Samuel Butler, 1897, [http://www.gutenberg.org/files/1727/1727-h/1727-h.htm#link2H_4_0009] «far from all other people»).

Caplletra 58 (Primavera, 2015), pp. 202-223
ISSN 0214-8188, ISSN versió electrònica 2386-7159. DOI: 10.7203/Caplletra.58.7176

Lema	Freq. CTILC	Freq. TR48	Freq. CTILC	Freq. TR19	Forma adoptada en la traducció TR48	Forma adoptada en la traducció TR19
bater	9	1	0	1	I vivim apartats, dins el gran *bater* de les ones	les van estendre de rengle al llarg del *bater* del salobre
codís	1	1	2	1	ara i adés rompent-hi, millor esbandia els *codissos*	havia esbandit millor que no enlloc més els *codissos*
conrera	2	1	0	1	va construir, i els temples, i va repartir les *conreres*	i féu els temples dels déus, i repartí les *conreres*
esdernar	8	1	0	1	dernes tot jo, *esdernat* pel Famós que sorolla la terra	dernat, perquè *m'esdernava* el famós que sorolla la terra
flingar	8	1	0	2	i va *flingar*, arriant; i hi hagué un esbufec de les mules	a) i *flingà* les dos mules per arriar-les b) Així havent dit, *flingà* amb les xurriaques lluentes
fonyar	3	1	0	1	i *fonyaven* d'aire les piques	i *fonyaven* d'aire dintre les piques
indomat	4	2	1	2	a) tal per damunt les cambreres lluïa la verge *indomada* b) i posat els vestits que va dar-li la verge *indomada*	a) tal ella entre les serventes lluïa, la verge *indomada* b) i posat els vestits que va dar-li la verge, *indomada*
inlassat	2	1	0	1	Ou-me, Filla del Zeus que l'ègida porta, *inlassada*!	—«Escolta'm, de Zeus que porta la ègida filla, *inlassada*!

Taula xv. Lemes nocionals de TR19 i TR48 amb F<10 al *CTILC*

En la comparació entre els lemes nocionals comuns a totes dues traduccions, cal observar que la gran majoria (*bater, conrera, esdernar, flingar, fonyar, inlassat*) no apareix al CTILC en el període anterior a TR19, i sí que ho fa en el període entre la publicació de TR19 i TR48. Ara bé, en molts casos, l'única aparició la trobem en TR19, com per exemple es dóna amb el lema *inlassat*.

Abans de continuar amb l'anàlisi en les altres dues traduccions, cal recordar que la comparació de la freqüència dels lemes nocionals en TA i TM s'ha realitzat, com ja havíem referit en l'apartat corresponent, amb dos corpus actuals: el corpus COVALT, de literatura traduïda, i el COVALTCOMP, de literatura original. El resultat de la comparació amb aquests dos corpus referit a TA apareix a la taula xvi.

Caplletra 58 (Primavera, 2015), pp. 203-223
ISSN 0214-8188, ISSN versió electrònica 2386-7159. DOI: 10.7203/Caplletra.58.7176

Lema	Freq. TA	Freq. COVALT	Freq. COMPARABLE	Forma adoptada en la traducció
afeixugar	1	1	1	*afeixugat* pel son i pel cansament.
àgora	1	0	0	hi ha *l'àgora* empedrada amb lloses
deïtat	1	0	1	Si ets una de les *deïtats* que senyoregen el cel
dejú	1	2	4	que estava *dejú* de menjar
dèmon	1	0	0	i ara algun *dèmon* m'ha llançat aquí
desassenyat	1	3	0	La roba llustrosa està *desendreçada*
desendreçat	1	1	0	que arribi al país dels feacis portant la *discòrdia*
discòrdia	1	1	2	no em sembles pas un home innoble i *desassenyat*
empostissat	1	2	0	que té ajustat *l'empostissat*
feinador	1	0	0	i els va fer establir a Esquèria lluny dels homes *feinadors*
florent	1	0	1	Allí hi ha la finca del meu pare i la vinya *florent*
formosor	1	0	0	Dues serventes, que tenien la *formosor* provinent de les Gràcies
herbei	1	0	0	perquè pasturessin *l'herbei* dolç com la mel
ínclit	1	2	2	quan l'ínclit sacsejador de la terra
infantar	1	2	0	¿Per què la teva mare et va *infantar* tan deixada?
injúria	1	0	0	per a mi aquestes paraules serien una *injúria*
lècitos	1	0	0	li donaren una *lècitos* d'or amb oli humit
mengívol	1	4	3	tota mena de viandes *mengívoles*
mular	1	0	0	carro *mular* de rodes reforçades
peples	2	0	0	a) els *peples* i la roba llustrosa b) i va despertar Nausica de bells peples
pollancre	1	4	3	un bosc esplèndid d'Atena, ple de *pollancres* negres
sacsejador	1	2	0	quan l'ínclit *sacsejador* de la terra
salabró	1	0	0	fins que jo mateix em tregui la *salabró* de les espatlles
vallat	1	0	0	li demana que penetri en un *vallat* ben tancat
voraçment	1	2	1	Certament bevia i menjava *voraçment*

Taula xvi. Lemes nocionals de TA amb F<10 al COVALTCOMP i COVALT

Com es veu en aquesta taula, alguns dels lemes la freqüència dels quals és zero en els corpus de comparació corresponen a termes que entronquen directament amb la cultura grega (*àgora, dèmon, lècitos, peples*) i, com ja ha estat dit, cap altra de les traduccions els ha emprats. Això no vol dir que en les altres traduccions no hi apareguin termes també pertanyents a la cultura grega antiga, sinó que no són emprats

Caplletra 58 (Primavera, 2015), pp. 204-223
ISSN 0214-8188, ISSN versió electrònica 2386-7159. DOI: 10.7203/Caplletra.58.7176

de forma única. A tall d'exemple, el terme *ègida* apareix tant a TA com a TR19 o a TR48. A aquestes caldria afegir-ne unes altres que tampoc no apareixen ni al DIEC ni al *DCVB*, com ara *salabró* o *vallat.*

A la taula xvii apareixen els lemes nocionals coincidents entre TM i TR19.

Lema	Freq. TA	Freq. TR19	Freq. CTILC	Freq. COVALT	Freq. COMP.	Forma adoptada en la traducció TA	Forma adoptada en la traducció TR19
buirac	1	1	20	7	0	Als feacis no els preocupen ni l'arc ni el *buirac*	Perquè els Feacis poc fan cabal de l'arc i el *buirac*
salabror	1	1	14	3	4	desfigurat per la *salabror*	les crostes de *salabror* de la mar que no lleva collita
xurriaques	2	2	27	0	0	a) colpejà amb les *xurriaques* lluents les mules b) va agafar les xurriaques i les regnes brillants	a) flingà amb les xurriaques lluentes b) i feia petar les xurriaques amb seny

Taula xvii: Lemes nocionals de TA i TR19 amb F<10 al COVALTCOMP i COVALT

Com veiem en aquesta taula, tenim tres lemes nocionals, que, referits a TR19 i en el període corresponent, mostren una freqüència major que 10, mentre que, pel que fa a TM i al període corresponent, la seua freqüència és menor que 10. Per la qual cosa els comptabilitzarem en els nostres càlculs només per a TA. A la taula xviii tenim els lemes coincidents entre TA i TR48 en els quals s'esdevé quelcom semblant al cas anterior.

Lema	Freq. TA	Freq. TR48	Freq. CTILC	Freq. COVALT	Freq. COMP.	Forma adoptada en la traducció TA	Forma adoptada en la traducció TR48
vinós	1	1	50	5	0	Ahir féu vint dies que vaig fugir per la mar *vinosa*	vaig fugir de l'estesa *vinosa*

Taula xviii. Lemes nocionals de TA i TR48 amb F<10 al COVALTCOMP i COVALT

Finalment, a la taula xix tenim els lemes usats en TM de forma única i la freqüència amb què apareixen als dos corpus consultats.

Caplletra 58 (Primavera, 2015), pp. 205-223
ISSN 0214-8188, ISSN versió electrònica 2386-7159. DOI: 10.7203/Caplletra.58.7176

Lema	Freq. TM	Freq. COVALT	Freq. COMP.	Forma adoptada en la traducció
cast	2	0	6	a) destacava la *casta* donzella b) un regal de la *casta* fadrina
cleda	1	0	1	fa que intente assaltar la rabera en la *cleda* barrada
concòrdia	1	0	5	i una bona *concòrdia*
entrador	1	0	0	amb *l'entrador* estret
frega	1	0	5	es va fer unes *fregues* amb l'oli
mandrosa	1	0	0	Nausica, com és que ta mare et va fer així de *mandrosa*?
nàufrag	1	0	7	On l'ha recollit potser algun *nàufrag*
nuvi	1	0	8	Qui sap si deu ser el *nuvi* amb qui es casa
obsequi	1	0	7	i un *obsequi* petit
portaègida	2	0	0	a) Filla de Zeus *portaègida* b) les filles de Zeus *portaègida*
prepotent	1	0	6	Qui sap si són *prepotents* i salvatges
rabera	1	0	5	fa que intente assaltar la *rabera* en la cleda barrada

Taula xix. Lemes nocionals de TM amb F<10 al COVALTCOMP i COVALT

En aquesta traducció tenim tres casos amb zero en els dos corpus que ens serveixen de comparació: *entrador, mandrosa i portaègida*. Val a dir que el primer, en el cas del *DIEC* apareix com a adjectiu i en el recent *Diccionari Valencià Normatiu* (*DVN*) [<http://www.avl.gva.es:8080/dnv/>] també es recull la paraula però apareix amb la categoria gramatical de nom com a «Lloc per on s'entra a una finca». El lema *portaègida* es troba en el mateix cas que havíem apuntat anteriorment amb la traducció de TA i els termes grecs.

Pel que fa als lemes que comparteix TM amb TR19, TR48 i TA, cal dir que només existeix un terme, *ambladura,* compartit amb TR48 que acompleix les condicions formulades anteriorment. A més, aquest terme no té cap ocurrència al CTILC per a TR48 en el període corresponent, ni tampoc per a TM apareix en cap dels corpus utilitzats en aquest treball.

Reprenent el concepte de *SI*, que havíem introduït abans, ara estem en condicions de calcular-lo i els resultats apareixen a la taula xx.

Caplletra 58 (Primavera, 2015), pp. 206-223
ISSN 0214-8188, ISSN versió electrònica 2386-7159. DOI: 10.7203/Caplletra.58.7176

	TA	TM	TR19	TR48
Sl	4,31	1,61	4,12	1,86

Taula xx. Resultat de $SL=\frac{L_s}{L}x100$ per a les TA, TM, TR19 i TR48

Amb aquestes dades resulta que el major percentatge de *Sl* es dóna en TA i TR19 i per contra el menor en TR48 i TM, i on precisament aquest darrer presenta el resultat menor de tots. És a dir, si, tal com hem esmentat al llarg del treball, la sofisticació és la cara inversa de la normalització, pel que fa als lemes utilitzats, diríem que TM i TR48 representen unes traduccions amb un caire més convencional que les TA i TR19, ja que els lemes emprats de forma única tenen una major freqüència d'ús que no les altres dues traduccions.

Per tal de sintetitzar una mica els resultats d'aquest apartat i relacionar-los amb el model de llengua emprat en cadascuna de les traduccions, especialment referida al component lèxic, i en concret als lemes nocionals, direm que:

1. Les diferències en la distribució dels lemes nocionals en totes quatre traduccions són molt semblants.
2. Totes les traduccions tenen en comú un menor grau de repetició d'adjectius que de les altres categories gramaticals; i el major grau de repeticions es dóna en els adverbis.
3. la major densitat lèxica, com a indicador de la complexitat d'un text, rau en TM i per contra la menor en TR48. És a dir, TR48 utilitza menys termes amb contingut semàntic nocional respecte al nombre de lemes que empra.
4. La major variació lèxica apareix en TR48; tanmateix, l'interval d'aparició de paraules nocionals també és el major.
5. Les quatre traduccions utilitzen els mateixos lemes nocionals comuns, amb un percentatge al voltant del 32 %.
6. Existeix una gran diferència entre les quatre traduccions pel que fa a l'ús de lemes nocionals únics, és a dir aquells lemes emprats només en una traducció. La diferència major es dóna en TM amb 236 i la menor en TR48 (120).
7. Els lemes nocionals comuns per parelles de traduccions es donen en les dues traduccions del mateix autor, mentre que el menor nombre apareix entre les traduccions TR48 i TM.

Caplletra 58 (Primavera, 2015), pp. 207-223
ISSN 0214-8188, ISSN versió electrònica 2386-7159. DOI: 10.7203/Caplletra.58.7176

8. La freqüència dels lemes nocionals únics ens revela que en TM els lemes nocionals únics que només apareixen una sola vegada arriben a quasi el 87 %.
9. El major grau de sofisticació lèxica apareix en TA i TR19. És a dir, aquestes traduccions presenten la major quantitat de termes (lemes nocionals) que no apareixen en els corpus contemporanis de comparació emprats.

CONCLUSIONS

En aquest treball, s'ha fet una comparació del model de llengua de quatre traduccions del cant 6è de l'*Odissea*, tot centrant-nos en els aspectes lèxics d'aquestes traduccions, sense menystenir altres aspectes relacionats amb la llegibilitat de les traduccions. Ara bé, abans de passar a les conclusions de l'estudi, hem de recordar novament que aquesta investigació té unes certes limitacions, que ja hem apuntat en la introducció, i que fan que, en conseqüència, les conclusions a les quals arribem, cal entendre-les més aviat com una tendència o, si més no, com a provisionals, ja que necessitarien d'una ampliació de les dades per tal de poder ser considerades com a definitives.

Dit això, podem afirmar que no existeix una diferència general entre la versió en prosa i qualsevol de les altres realitzades en hexàmetres pel que fa al nombre de paraules utilitzades (tot i que les quatre sí que es diferencien sensiblement respecte de l'original), i aleshores tampoc no podem confirmar que existeix una explicitació major en prosa que en vers en aquesta traducció. Això mateix s'esdevé en parlar, en conjunt, de la distribució de les paraules al llarg del text, és a dir, de l'ús dels elements tipogràfics. Tampoc en aquest cas no hi ha una diferència significativa. Aquest contrast, però, sí que es fa palès quan analitzem específicament la longitud de les frases, o el que és el mateix, el nombre de paraules per frase. Ara bé, la diferència significativa (obtinguda amb *t* test per a mostres independents amb un valor de $p<0.05$) tampoc no es dóna entre les versions en hexàmetres i la versió en prosa, sinó que ho fa entre les versions més antigues i les més modernes. Aquest resultat ens podria fer pensar en un possible canvi del model de llengua respecte a la longitud de la frase entre un període i l'altre.

Respecte als lemes utilitzats per les quatre traduccions, hem vist, en primer lloc, que el conjunt dels lemes emprats per les quatre traduccions és gairebé el mateix, amb una dissemblança entre la traducció amb el menor nombre i la major de poc més del 3,5 %. Fins i tot, els lemes més freqüents són (com difícilment podria ser d'una altra

Caplletra 58 (Primavera, 2015), pp. 208-223
ISSN 0214-8188, ISSN versió electrònica 2386-7159. DOI: 10.7203/Caplletra.58.7176

manera) les paraules gramaticals, concretament, l'article definit, les preposicions *de* i *a*, i la conjunció *i*. Respecte als lemes nocionals, hi ha també una gran equivalència en l'ús d'aquestes formes. És més, les quatre traduccions confirmen, pel que fa a l'ús de paraules nocionals, que no existeix una diferència significativa entre elles. Només caldria subratllar una tendència major a la reutilització d'adverbis que és més perceptible en TM.

La utilització de lemes únics es fa més palesa en TM que en la resta de les traduccions. Ara bé, aquests lemes no s'allunyen dels emprats en el context cultural on s'insereix la traducció, com el grau menor de sofisticació de les quatre traduccions (TM) ho fa palès (i es pot comprovar en l'apèndix II, apartat g). Igualment, després de comparar els lemes amb els corpus corresponents de cada període, la sofisticació lèxica, que entroncaria directament amb la normalització (de forma inversament proporcional), ens indica que TA i TR19 tenen un grau major que TM i TR48, ja que inclouen més lemes únics que la resta. En el cas de TR19, trobem que molts dels lemes nocionals que empra no tenien una freqüència d'ús significativa en el període anterior a la publicació de la traducció. Així, aquests lemes fins i tot haurien de qualificar-se per al període en qüestió de *hàpax legomena*, és a dir, paraules que només es donen una vegada en els corpus estudiats. La qual cosa significa que TR19 fa ús d'un lèxic que determina un model de llengua que s'allunya dels patrons més coneguts en el període de la seua publicació. Val a dir que molts d'aquests lemes apareixeran novament en TR48, però a l'hora de ser comptabilitzats ja tenien una freqüència major. És a dir, la freqüència d'ús havia augmentat en el període de temps entre la publicació de TR19 i de TR48, per la qual cosa parlarem d'una traducció més normalitzada en el cas de TR48. Tot i que aquesta normalització queda atenuada, en la mesura que l'aparició d'aquests lemes quedava reduïda a la traducció TR19. D'aquesta forma, podem pressuposar el mateix allunyament que havíem atribuït a TR19.

L'altra traducció que també presenta una major sofisticació lèxica és TA. En aquest cas, cal assenyalar la particularitat que la traducció opta per mantenir més lemes manllevats directament del grec, i això ens portaria a parlar d'un major grau d'interferència —o de transferència, no entrarem ara en aquesta distinció metodològica—, la qual cosa té, en definitiva, un efecte sobre el lèxic emprat i en conseqüència sobre el model de llengua de la traducció. Tot això motiva, igualment, una traducció menys normalitzada que qualsevol de les altres, i molt especialment que TM, que presenta, com havíem dit abans, el menor grau de sofisticació.

En definitiva, i a la llum de les dades obtingudes per l'anàlisi quantitativa del corpus, podem afirmar que el model de llengua emprada i el grau d'integració en els

Caplletra 58 (Primavera, 2015), pp. 209-223
ISSN 0214-8188, ISSN versió electrònica 2386-7159. DOI: 10.7203/Caplletra.58.7176

sistema cultural de cada període corresponent són molt diversos. Així, pel que fa a les traduccions TR19 i TR48, les dades ens indiquen un cert desajust entre la llengua emprada en la traducció i les dades del corpus consultat. Ara bé, aquest desajust es troba apaivagat pel component creatiu del moment que pot permetre, fins i tot, el fet que una traducció arribe a ser profundament personal. A la llum de les mateixes dades, TM presenta el cas contrari. Des del punt de vista dels lemes nocionals emprats, hem comprovat com aquest model de llengua s'integra clarament dins del model lingüístic imperant en el moment de la seua publicació. El mateix probablement es podria afirmar també de TA, excloent-hi, evidentment, el gruix dels lemes manllevats. Finalment, hem d'assenyalar que pel que fa als elements estudiats en aquest treball, com es podria esperar en algun cas, no s'hi percep cap diferència entre les versions en prosa i en vers, a banda del que s'ha apuntat anteriorment.

Per a concloure, caldria matisar novament les aportacions realitzades i circumscriure-les als marges establerts en l'estudi, per la qual cosa el treball futur hauria de continuar-se amb altres elements que influeixen en la llegibilitat de les traduccions, com ara la complexitat gramatical, que possiblement influiria en els resultats d'aquest estudi, però gosaria afirmar que reforçant-los d'una manera més ferma encara.

Josep R. Guzman
Universitat Jaume I
guzman@trad.uji.es

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

Bibliografia primària

Homer
— (1919) *Odissea*, 3 vols., Barcelona, Editorial Catalana, traducció de Carles Riba.
— (1948) *Homer. L'Odissea*, Barcelona, Societat Aliança d'Arts Gràfiques, traducció de Carles Riba.
— (1998) *L'Odissea*, Barcelona, Edicions de la Magrana, traducció de Joan Alberich i Mariné.
— (2011) *Odissea*, Barcelona, Proa, traducció de Joan F. Mira.

Caplletra 58 (Primavera, 2015), pp. 210-223
ISSN 0214-8188, ISSN versió electrònica 2386-7159. DOI: 10.7203/Caplletra.58.7176

Bibliografia secundària

Alberich, J. (2008) «Per què cal retraduir les obres dels autors clàssics», *Quaderns. Revista de traducció*, 15, pp. 81-82.

Baker, M. (1996) «Corpus-based Translation Studies: The Challenges that Lie Ahead», dins H. L. Somers (ed.), *Terminology, LSP and Translation: Studies in Language Engineering, in Honour of Juan C. Sager*, Amsterdam/Filadèlfia, John Benjamins, pp. 175-186.

Borràs, L. (2011) «Dieta de clàssics o clàssics a dieta?», *Ara.cat*. [<http://www.ara.cat/premium/opinio/Dieta-classics-dieta_0_589141083.html>. Data de realització: 11-11-2011. Data d'accés: 13-10-2014.]

Cabré, Ll. & M. Ortín (1984) «Aproximació a Josep Carner, traductor», *Els Marges*, 31, pp. 114-125.

Cheong, H. J. (2006) «Text Contraction in English-into-Korean Translations: A Contradiction of Presumed Translation Universals?», *Meta*, 51, 2, pp. 343-367.

Corpas, G. (2008) *Investigar con corpus en traducción: los retos de un nuevo paradigma*, Frankfurt am Main, Peter Lang.

Cors i Meya, J. (1986) «La traducció de l''Odissea' per Carles Riba», dins J. Medina & E. Sullà (eds.), *Actes del Simposi Carles Riba*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, pp. 61-71.

— (1987) «Troballes expressives i opcions discutibles en la versió ribiana de l'Odissea», *Faventia*, 9, 2, pp. 5-39.

Domínguez, M. (2011) «El julivert de l'Odissea», *Ara.cat*. [<http://www.ara.cat/premium/opinio/Dieta-classics-dieta_0_589141083.html. Data de realització: 8-11-2011. Data d'accés: 13-10-2014.]

Even-Zohar, I. (1978) «The Position of The Translated Literature within the Literary Polysystem», dins I. Even-Zohar, *Papers in Historical Poetics*, Tel Aviv, Porter Institute for Poetics and Semiotics, pp. 21-27.

Guzman, J. (2013) «El corpus COVALT i l'eina d'alineament de frases AlfraCOVALT», dins Ll. Bracho Lapiedra (ed.), *El corpus COVALT: un observatori de fraseologia traduïda*, Aachen, Shaker Verlag, pp. 49-60.

Halliday, M. A. K. (1985) *An Introduction to Functional Grammar*, Londres, Edward Arnold.

Hermans, T. (1991) «Translational norms and Correct Translations», dins K. M. Van Leuven-Zwart & T. Naaijkens (eds.), *Translation Studies: The State of the Art.*

Caplletra 58 (Primavera, 2015), pp. 211-223
ISSN 0214-8188, ISSN versió electrònica 2386-7159. DOI: 10.7203/Caplletra.58.7176

Proceedings of the First James S Holmes Symposium on Translation Studies, Amsterdam, Rodopi, pp. 155-170.

Iborra, E. (2011a) *La serp blanca*. [<http://laserpblanca.blogspot.com.es/2011/11/la-traduccio-de-lodissea-de-joan.html>. Data de realització: 17 de novembre de 2011. Data d'accés 1-02-2014.]

— (2011b) *La serp Blanca*. [<http://laserpblanca.blogspot.com/2011/11/de-troia-itaca-un-bloc-tenir-molt-en.html>. Data de realització: 20 de novembre de 2011. Data d'accés 14-10-2014.]

Kenny, D. (2001) *Lexis and Creativity in Translation. A Corpus-based Approach*, Manchester, St. Jerome.

Laufer, B. & P. Nation (1995) «Vocabulary size and use: lexical richness in L2 written production», *Applied Linguistics*, 19, pp. 255-271.

Lorda i Alaiz, F. M. (1970) «Dues cales en la doble traducció de 'L'Odissea' de Carles Riba», *Estudis Romànics*, 13, pp. 349-356.

Malé, J. (2006) *Carles Riba i la traducció*, Lleida, Punctum & Trilcat.

Mallafré, J. (1991) *Llengua de tribu i llengua de polis*, Barcelona, Quaderns Crema.

Mansell, R. (2012) «Rebuilding a culture, or raising the defences? Majorca and translation in the interwar period», *Journal of Catalan Studies*, pp. 110-127

Marco, J. (2000) «Funció de les traduccions i models estilístics: el cas de la traducció al català al segle xx», *Quaderns. Revista de traducció*, 5, pp. 29-44.

— (2008) «La traductologia catalana contemporània: bases per a una cartografia provisional», *Quaderns. Revista de Traducció*, 15, pp. 11-30

— (2009) «La llengua de les traduccions (aspectes generals) i la llengua de les traduccions al català en la literatura d'entreguerres», dins M. Ortín & D. Pujol (eds.), *Llengua literària i traducció (1890-1939)*, Lleida, Punctum & Trilcat, pp. 9-31.

— (2013a) «Els estudis de traducció basats en corpus», dins Ll. Bracho (ed.), *El corpus COVALT: un observatori de fraseologia traduïda*, Aachen, Shaker Verlag, pp. 5-48.

— (2013b) «Tracing marked collocation in translated and non-translated literary language», dins C. Way, *et alii* (eds.), *Tracks and Treks in Translation Studies: Selected papers from the EST Congress,* Amsterdam, John Benjamins, pp. 167-188

Massot, J. (2011) «La Odissea, traducida de nuevo al catalán», *La Vanguardia*. [<http://www.lavanguardia.com/libros/20111024/54234644234/la-odissea-traducida-de-nuevo-al-catalan.html>, 24 d'octubre de 2011. Data d'accés 15-03-2014.]

Murgades, J. (1994) «Apunts sobre noucentisme i traducció», *Els Marges*, 50, pp. 92-96.

Caplletra 58 (Primavera, 2015), pp. 212-223
ISSN 0214-8188, ISSN versió electrònica 2386-7159. DOI: 10.7203/Caplletra.58.7176

Ortín, M. (1996) *La prosa literària de Josep Carner*, Barcelona, Quaderns Crema.
— (2002) «Els Dickens de Carner i els seus crítics», *Quaderns. Revista de traducció*, 7, pp. 121-151.
— (2005) «Les faules de R. L. Stevenson traduïdes per Josep Carner (1927). Notes de lectura», dins M. Gibert i M. Ortín (eds.), *Gèneres i formes en la literatura catalana d'entreguerres (1918-1939),* Barcelona, Punctum & Trilcat, pp. 41-52.
— (2009) «Llengua literària, teatre i traducció: les reflexions del primer Carner (1903-1910)», dins M. Ortín & D. Pujol (eds.), *Llengua literària i traducció (1890-1939). II Simposi sobre traducció i recepció en la literatura catalana contemporània*, Lleida, Punctum & Trilcat, pp. 105-128.
Padró, Ll. (2011) «Analizadores Multilingües en FreeLing», *Linguamática*, 3, 1, pp. 13-20.
Padró, Ll. & E. Stanilovsky (2012) «Freeling 3.0: Towards wider multilinguality». [<http://upcommons.upc.edu/e-prints/handle/2117/15986>. Data d'accés 10-02-2014.]
Pericay, X. & F. Toutain (1996) *El malentès del noucentisme*, Barcelona, Proa.
Pujol, D. (2013) «La traducció de *King Lear* d'Anfòs Par: un clàssic traduït amb una llengua clàssica», dins M. A. Verdaguer (ed.), *Traduir els clàssics, antics i moderns*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, pp. 143-158.
Read, J. (2000) *Assessing vocabulary*, Cambridge, Cambridge University Press.
Sellent, J. (1998) «La traducció literària en catalá al segle xx: alguns títols representatius», *Quaderns: Revista de traducció*, 2, pp. 23-32.
Solà, J. (2012) «Impressió que em va causar la segona traducció de l'Odissea de Carles Riba», dins C. Miralles, J. Malé & J. Pujol Pardell (eds.), *Actes del III Simposi Carles Riba*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, pp. 411-433
Soler i Bru, J. (2002) «El Corpus Textual Informatitzat de la Llengua Catalana (CTILC)». [<http://www.uzei.com/Modulos/UsuariosFtp/Conexion/archivos57A.pdf>. Data d'accés 12-01-2014.]
Sòria, E. (2011) «Una Història immortal», *El País*, dijous 20 d'octubre 2011.
Teich, E. (2003) *Cross-Linguistic Variation in System and Text*, Berlín / Nova York, Mouton de Gruyter.
Tirkkonen-Condit S. (2002) «Translationese — a myth or an empirical fact?», *Target,* 14, 2, pp. 207-220.
Toury, G. (1980) *In Search of a Theory of Tranlation*, Tel Aviv, Tel Aviv University.
— (1995) *Descriptive Translation Studies and Beyond*, Amsterdam, John Benjamins.

Caplletra 58 (Primavera, 2015), pp. 213-223
ISSN 0214-8188, ISSN versió electrònica 2386-7159. DOI: 10.7203/Caplletra.58.7176

— (2004) «Probabilistic Explanations in Translation Studies: Welcome as They Are, Would They Qualify as Universals?», dins A. Mauranen & P. Kujamäki (eds.), *Translation Universals: Do they Exist?*, pp. 15-32.

Toutain, F. (1997) «Traducció i models estilístics» dins S. González & F. Lafarga (eds.), *Traducció i literatura. Homenatge a Ángel Crespo*, Vic, Eumo, pp. 63-72.

Ure, J. (1971) «Lexical density and registre differentiation», dins G. Perren & J. L. M. Trim (eds.), *Applications of Linguistics*, Cambridge, Cambridge University Press, pp. 443-452.

Valentí, E. (1961) «Carles Riba i la seva traducció de l'Odissea», *Estudis Romànics*, 9, pp. 127-137.

Veny-Mesquida, J. R. (2009) «Aproximació a la llengua literària de J.V. Foix: notes sobre el lèxic», dins M. Ortín & D. Pujol (eds.), *Llengua literària i traducció (1890-1939)*, Lleida, Punctum & Trilcat, pp. 159-180.

Caplletra 58 (Primavera, 2015), pp. 214-223
ISSN 0214-8188, ISSN versió electrònica 2386-7159. DOI: 10.7203/Caplletra.58.7176

Apèndix 1. Les 50 primeres paraules en les quatre traduccions segons la freqüència

TA		TM		TR48		TR19	
LEMA	NOMBRE	LEMA	NOMBRE	LEMA	NOMBRE	LEMA	NOMBRE
el	498	el	410	el	447	el	415
de	206	de	211	de	228	i	240
i	151	i	175	i	229	de	237
a	140	a	111	a	109	a	111
anar	117	un	95	que	109	ell	109
ell	98	ell	88	ell	94	que	97
que	88	que	83	un	84	un	88
un	78	anar	70	anar	60	ser	57
es	58	amb	50	per	55	jo	54
ser	54	es	48	es	55	es	54
jo	50	ser	52	jo	54	anar	50
haver	46	tu	46	ser	54	per	47
en	45	per	41	tu	44	tu	41
per	43	en	40	haver	39	en	39
seu	42	jo	37	hi	36	haver	36
tu	39	haver	34	no	33	hi	34
hi	33	tot	28	fer	33	amb	33
fer	28	seu	27	amb	31	fer	32
amb	26	no	26	seu	29	tot	26
no	24	com	25	en	28	no	25
tot	23	dir	23	tot	26	perquè	22
perquè	23	on	22	dir	23	home	19
cap	20	ben	22	com	20	dir	19
així	19	hi	19	Ulisses	16	serventa	18
altre	17	més	19	si	15	com	18
aquest	17	quan	19	cambrer	14	tenir	16
servent	17	fer	21	pare	14	però	16
Odisseu	16	casa	17	tenir	13	seu	16
arribar	16	molt	16	qui	13	pare	15
quan	15	bo	15	aquest	13	més	14
tenir	15	roba	15	noia	13	Ulisses	16
molt	15	aquest	15	quan	12	bell	14
pare	15	feaci	15	home	12	si	14
noia	14	Ulisses	15	donar	12	així	14
feaci	14	home	15	ara	12	feaci	13
parlar	14	cap	14	car	12	son	12
teu	14	això	14	venir	12	déu	12
on	13	pare	13	feaci	11	veure	12
veure	13	tenir	13	tal	11	quan	11
roba	13	terra	13	roba	11	aquest	11
com	13	qui	13	meu	11	ni	11
més	13	cambrer	12	més	11	on	11
home	12	si	12	veure	11	casa	11
mateix	13	déu	12	déu	11	noia	10
Atena	12	fill	13	fins	9	mula	10
vora	12	o	11	riu	9	venir	10
meu	12	teu	11	posar	9	roba	10
déu	12	Atena	11	ni	9	arribar	10
ni	12	arribar	11	on	9	fill	11
bell	12	altre	11	cap	9	cor	9

Caplletra 58 (Primavera, 2015), pp. 215-223
ISSN 0214-8188, ISSN versió electrònica 2386-7159. DOI: 10.7203/Caplletra.58.7176

Apèndix II. Freqüència d'ús dels lemes nocionals en les quatre traduccions

a) Lemes nocionals que apareixen només en TR19

Lema	Freq.
acomplexar	1
adobar	1
adreçar	1
afuar	1
ajaçar	1
alegre	1
amanir	1
amblar	1
anomenada	1
anunciar	1
arbúcia	1
argent	1
arranjar	1
arrosar	1
aspriu	1
atansar	1
atapit	1
atènyer	2
atravessar	2
avençar	2
avinent	1
bajà	1
bala	2
bastament	1
batarell	1
benvolent	1
beutat	1
bevenda	3
bosquerol	1
calat	1
carena	1
carriar	1
casolà	3
cepat	1
clastra	1
cofoi	1
col·lotge	1
colgar	1
collita	1
compassívol	1
compte	1
coneixença	1
correntia	2
crosta	1
cuidar	1
darrerè	1
davallar	2
deportar	1
dernat	1
deseixida	1
destí	1
dolent	2
domar	1
durar	1
égida	1
eixida	1
eixut	1
enclós	1
encontrar	1
endegar	2
endemés	1
endreçar	1
enfront	1
engúnies (angúnia)	1
enlloc	2
ensopegar	1
entorn	1
entremig	1
entretant	1
esbarjós	1
esblanquit	1
esclat	1
esdernava	1
esgarriar	1
esgarrifar	1
esposar	1
estupir	2
fiar	1
flascó	2
flassada	1
folc	1
fondo	1
fresc	1
fretura	1
fullat	1
gaire	1
galejar	1
gemat	1
gençor	1
gojar	1
indret	2
jaquir	1
jeure	1
jorn	1
jovença	1
jup	1
lladrunyar	1
llei	1
llençar	2
llengut	1
lleu	1
lleure	1
llivants	1
lluentar	2
llunyedà	1
llustrejar	1
masia	1
menar	3
mendicant	1
mesquí	1
minestra	1
mirament	1
munió	1
murada	1
navegant	1
nin	1
nomenar	1
no-res	1
nuvial	1
ombrí	1
onatge	1
pa	1
peresós	1
pes	1
petar	1
petjar	1
planta	1
porc	1
poruc	1
prec	1
pregon	1
prova	2
quintar	1
qui-sap-lo	1
rabent	1
rebrot	1
recar	1
rengle	1
repicar	1
retirança	1
ribera	1
ronser	1
rostit	1
rufacada	1
rutllar	1
saberut	1
salar	3
segut	1
serè	1
serralar	1
sobretot	1
solell	1
sorral	1
surar	1
tall	1
tapar	1
tirandes	2
tosca	3
trenaboniques	4
ull-bonica	2
vagarívol	1
valentia	1
veí	2
vestimenta	1
vivent	1
vot	1
xai	1
xiscladissa	1
xiscle	1

Caplletra 58 (Primavera, 2015), pp. 216-223
ISSN 0214-8188, ISSN versió electrònica 2386-7159. DOI: 10.7203/Caplletra.58.7176

b) Lemes nocionals que apareixen només en TR48

Lema	Freq.
abric	1
àdhuc	1
aïrar	1
ajustat	1
ànim	2
ànima	1
aprimar	1
arbreria	1
aturada	1
atzur	1
balançada	1
benvolença	1
bloc	1
branc	1
braó	1
brillós	1
burg	3
cabell	1
calar	1
carrera	1
clasta	1
cobert	1
conferir	1
confiança	1
consellar	1
corona	1
costar	1
crespat	1
delitós	1
derna	1
descollar	1
deseixir	1
desplegar	1
destre	1
doble	1
embarrar	1
encaminar	1
encertar	1
endreç	1
enfonsar	1
enjovar	1
enraonar	1
errabund	1
esbalair	1
escarpat	1
esplaiar	1
ésser	2
estesa	1
estic	1
estol	1
esverar	1
extrem	1
fariner	1
favor	1
feàcia	3
femenívol	1
ferm	1
filosa	1
flingada	1
foll	1
forat	1
freqüentar	1
fulgent	1
fullós	1
gens	1
gros	1
hòrrid	1
humor	1
importar	1
imprecar	1
instar	1
llàstima	1
llengua	1
llisquívol	2
lluminós	1
lluor	1
marge	1
mas	1
mata	1
misèria	1
mort	1
moure	1
mullar	1
muntanyà	1
novell	1
numen	1
omplir	1
orella	1
parenta	1
pegar	1
perdre	2
plaent	1
pler	2
preferible	1
prometre	1
publicar	1
quelcom	1
quintana	1
refiar	1
reng	1
rentat	1
requisit	1
resposta	1
retirar	1
rodar	1
rullar	4
sacre	1
saltador	1
savi	1
secret	1
semblança	1
senyor	1
serra	1
serral	1
servidor	2
setrill	2
sí	4
solament	1
somadal	1
sortint	1
sospirar	1
superb	1
súplica	1
tany	1
témer	2
tirat	1
tonada	1
tostemps	1
trist	1
veïnatge	1
vetar	1
vida	1

Caplletra 58 (Primavera, 2015), pp. 217-223
ISSN 0214-8188, ISSN versió electrònica 2386-7159. DOI: 10.7203/Caplletra.58.7176

c) Lemes nocionals compartits entre TR19 i TR48

Lema	Freq. TR48	Freq. TR19
abastar	1	1
acollidor	1	1
acomplir	1	1
afligir	1	1
agram	1	1
aiguamoix	1	1
amor	2	1
amorós	2	8
apiadar	1	1
arrambar	1	2
artitzat	1	1
atenea	6	8
avall	1	2
avenir	1	1
aviar	1	2
banda	2	4
bastida	1	1
bastir	1	1
batalla	1	1
bater	1	1
cabal	1	2
cert	1	2
cessar	1	1
cíclop	1	1
clos	2	1
codís	1	1
comandar	1	1
conrera	1	1
contar	1	1
contrada	2	4
creixença	1	1
darrer	3	3
debatre	1	1
dependre	1	1
embolcall	1	1
enamorar	1	1
encoratjar	1	1
enllà	2	2
erola	1	1
esbalaïment	1	1
esbandir	2	2
esdernar	1	1
esmunyir	2	2
esqueixar	1	1
essència	1	1
estalviar	1	1
Estib[v]ar	1	1
etern	1	1
feina	1	1
filada	1	2
flamejar	1	1
flectar	1	1
fletxera	1	1
flingar	2	2
fontana	1	1
fonyar	1	1
fornir	1	1
fregar	4	2
fruiter	1	1
gentil	3	1
guiatge	1	1
igual	1	2
igualar	1	1
indignar	1	1
indomat	2	2
inflar	1	1
inlassat	1	1
invitar	1	1
llarg	1	3
llest	2	1
llevar	1	1
lluir	2	6
mancar	1	1
mesclar	1	3
minso	1	1
missenyora	1	1
moridor	5	4
mot	1	1
muler	1	1
navili	2	1
neci	1	1
obtenir	1	1
oïda	1	1
oir	2	4
parleria	1	1
partir	1	2
picant	1	1
pleta	1	1
poderós	3	3
poncellar	1	1
quest	1	1
rancúnia	1	1
regina	2	2
respirar	1	1
resplendor	1	1
restar	1	2
rompre	1	1
sòl	1	1
sorollar	1	1
sotragar	1	1
sutzura	1	1
talment	1	4
tastar	1	1
tela	3	1
terrer	1	1
testa	2	2
tija	1	1
topar	2	1
torcar	1	1
trescar	1	1
ultratge	1	1
vendre	1	3
ventura	1	1
verge	2	2
verneda	1	1
via	1	1
voltar	1	1

Caplletra 58 (Primavera, 2015), pp. 218-223
ISSN 0214-8188, ISSN versió electrònica 2386-7159. DOI: 10.7203/Caplletra.58.7176

d) Lemes nocionals que apareixen només en TA

lema	Freq.
abundós	1
aconseguir	2
afeixugar	1
àgil	1
àgora	1
aguantar	1
aixoplugar	1
ajudar	1
alenada	1
amenaçador	1
animar	2
antigament	1
àpat	1
arrecerar	1
aspecte	1
assegurar	1
assenyat	1
atentament	1
atipar	1
balança	1
barrejar	1
benvolgut	4
bocabadat	1
boscatge	1
brot	1
brotar	1
bugada	1
calamitat	1
camperol	1
capdamunt	1
casalici	2
cendrós	1
censurar	1
certament	2
claror	2
coberta	1
colpejar	2
compassió	1
competició	1
complaure	1
comprendre	1
comprovar	1
conreu	2
consagrar	1
corda	1
costa	1
creure	2
crida	1
cridòria	1
deïtat	1
deixat	1
dejú	1
dèmon	1
desassenyat	1
desconcert	1
desendreçat	1
desplaçar	1
detall	1
diàfan	1
discòrdia	1
disponible	1
distinció	1
distingir	4
dotar	1
edat	2
edificar	1
elevar	1
embarcació	2
empedrar	1
empostissat	1
encarregar	1
encastar	1
enfurismar	1
escuma	1
espatlla	2
espatllar	1
espera	1
espurnejar	1
estança	2
estatge	2
estatura	1
eternament	1
exèrcit	1
expedició	1
experimentar	1
explicar	2
fallar	1
familiar	1
feinador	1
felicitat	1
final	1
floc	1
florent	2
formós	1
formosor	1
gosar	1
gruix	1
harmonia	1
herbei	2
hospitalitat	1
humit	2
impecable	1
implorar	1
inclinar	1
ínclit	1
indòmit	3
infantar	1
infatigable	1
injúria	1
innoble	1
juntament	1
justament	1
lècitos	2
llaminadura	1
lliurar	1
llosa	1
mansió	1
matrimoni	1
matrimonial	1
mel	1
mengívol	1
ment	1
meravella	1
meravellar	1
mirada	2
mitjà	1
molest	1
mular	1
muntanyenc	1
netejar	1
nombrós	1
oferir	1
òliba	5
pedrera	1
penetrar	1
peples	2
petició	1
pollancre	1
portada	1
portador	2
precisament	1
preocupar	1
present	1
presidir	1
preuar	1
procedent	1
pronunciar	1
prou	1
provinent	2
públic	1
qualsevol	1
rebaixar	1
reforçar	3
relació	1
remolí	1
renom	1
repenjar	1
resplendir	1
retret	1
sacsejador	1
salabró	1
següent	1
seient	1
senyorejar	3
serralada	1
sobirà	1
sobresortir	1
solter	1
sotsobrar	1
succeir	1
sumptuós	1
superior	1
suportar	2
tancar	1
temor	1
terriblement	1
trasbalsar	1
traslladar	1
traspassar	2
treballat	1
tremolós	1
trena	4
trepitjar	1
útil	1
vaca	1
vallat	1
venerable	2
vinya	1
voluntat	1
voraçment	1
voraginós	1
vostre	1
xafarder	1

Caplletra 58 (Primavera, 2015), pp. 219-223
ISSN 0214-8188, ISSN versió electrònica 2386-7159. DOI: 10.7203/Caplletra.58.7176

e) Lemes nocionals compartits entre TA i TR19

Lema	Freq. TA	Freq. TR19
abocar	1	1
acollir	1	1
aconsellar	1	1
almenys	1	1
branca	1	1
buirac	1	1
cançó	1	1
cistella	1	1
corbar	1	1
desenganxar	1	1
entrada	2	1
estada	1	3
fàcil	1	1
ferir	2	1
finca	1	1
grat	1	1
injust	1	1
mig	2	1
pregunta	1	1
pressa	3	1
salabror	1	1
sortir	2	1
terrible	3	1
xurriaques	2	2

f) Lemes nocionals compartits entre TA i TR48

Lema	Freq. TA	Freq. TR48
angoixa	1	1
apuntar	1	1
cansament	1	1
captaire	1	1
casament	2	1
cenyir	1	1
cérvol	2	1
clar	1	4
comparar	1	1
coneixedor	1	1
cop	1	1
delectar	1	1
desfigurar	1	1
digne	1	1
dret	1	1
enfilar	1	1
escometre	1	1
espòs	2	1
foc	1	1
fons	1	1
just	2	2
llustrós	3	3
magnífic	3	1
mullar	1	1
onada	2	2
orfebre	1	1
pilar	1	1
plaure	2	4
preparar	6	1
rajar	1	1
res	1	1
roí	1	2
saquejar	1	1
seguici	1	1
seguit	5	1
tret	2	1
tron	1	1
vinós	1	1

Caplletra 58 (Primavera, 2015), pp. 220-223
ISSN 0214-8188, ISSN versió electrònica 2386-7159. DOI: 10.7203/Caplletra.58.7176

g) Lemes nocionals que apareixen només en TM

Lema	Frq. TM
abalançar	1
abatut	1
abrupte	1
abundant	1
acceptar	1
acord	1
acumular	1
afecte	1
afilar	1
agitar	2
agradable	1
ajuda	1
al·ludir	1
ampolla	2
aparéixer	1
arbust	1
arrancar	1
arrissat	4
arrossegar	1
artesà	1
assaltar	1
assignar	1
assot	1
atordir	1
avançar	1
àvidament	1
batut	1
bonic	1
brutícia	1
buf	1
buscar	1
caixa	1
cala	1
calmar	1
calor	1
caminant	1
cantar	1
capa	1
càrrega	1
carregar	1
cast	2
causa	1
cavil·lar	2
cleda	1
clot	1
col·locar	1
colp	2
complir	1
concòrdia	1
conduir	1
conéixer	1
consciència	1
contínuament	1
copa	1
correspondre	1
cremar	1
cuita	1
daurat	2
decidir	2
decorar	1
dedicar	1
deixalla	1
dejuni	1
demanda	1
desafiar	1
desagradable	1
desar	1
descansar	1
deslligar	1
despullar	1
destacar	2
dissort	1
distància	1
dolor	1
domini	1
drap	1
dubte	1
edifici	1
eixir	1
emigrar	1
empènyer	1
emprendre	1
energia	1
engendrar	1
enmig	1
entrador	1
entranya	1
enviar	1
envoltar	1
esclava	2
esforçar	1
espatla	1
estable	1
estómac	1
estranyar	1
exactament	1
excessiu	1
existir	2
extens	1
família	1
fardell	1
favorable	1
feroç	1
figura	2
fil	1
finir	1
fortuna	1
frase	1
frega	1
frenar	1
frondós	1
fúria	1
fusta	1
gana	1
generós	2
gloriós	1
grava	1
gris	6
guanyar	1
guerra	1
hàbilment	1
habitatge	1
herba	1
heroic	1
honorable	1
horta	1
host	1
idea	1
inalterable	1
infal·lible	1
insolent	1
instruir	1
intentar	1
interior	1
inundar	1
joc	2
jou	1
judici	1
justícia	1
laboriós	1
límit	1
llamborda	1
llavador	2
llavar	1
llavat	2
lleig	1
llinatge	1
llustrar	1
maligne	1
malparlar	1
mandrosa	1
mantenir	1
mantindre	1

Caplletra 58 (Primavera, 2015), pp. 221-223
ISSN 0214-8188, ISSN versió electrònica 2386-7159. DOI: 10.7203/Caplletra.58.7176

masculí	1
molestar	1
moment	1
naixement	1
nàufrag	1
naufragar	1
navegar	1
nuvi	1
obra	1
obsequi	1
ocupar	4
ordenar	1
paciència	1
pala	1
pànic	1
parèixer	1
pàtria	1
paviment	1
perdut	1
permetre	1
perseguir	1
peülla	1
piadós	1
plana	1
planejar	1
plebeu	1
polir	1
portaègida	2

prat	1
pregària	1
prepotent	1
prodigi	1
profund	2
prompte	1
proper	1
propi	2
protegir	1
provar	1
pròxim	1
pudor	1
quasi	1
quiet	3
rabera	1
raça	1
rama	1
ràpid	1
rascar	1
rebre	3
reconfortant	1
regal	3
remot	2
reparar	1
replegar	1
residència	1
responsable	1
reunir	1

rínxol	1
rodejar	2
sageta	1
sal	1
saltar	1
saviesa	1
sentiment	1
sòlid	3
sonar	1
sostenir	1
superar	1
temible	1
to	1
tracte	2
tralla	2
transparent	1
treballar	1
ungir	1
únicament	2
usar	1
valuós	1
veloç	1
vessar	1
violent	2
vulgar	1
xica	3
xop	1

h) Lemes nocionals compartits entre TM i TR19

Lema	Frq. TM	Frq. TR19
abillar	1	1
acomparar	1	1
alba	1	1
alçar	2	1
alegrar	3	1
amable	1	1
aparellar	2	2
barrar	1	1
cervo	1	2
columna	1	1
créixer	1	1
enlletgir	1	1
fatiga	1	1
flama	1	1
guia	1	1
horrible	1	1
hoste	2	1
llum	2	1
noces	1	3
pedra	1	1
prudent	1	1
resplendent	1	1
robar	1	2
santuari	1	1
suau	1	2
torn	1	1
vista	2	2

Caplletra 58 (Primavera, 2015), pp. 222-223
ISSN 0214-8188, ISSN versió electrònica 2386-7159. DOI: 10.7203/Caplletra.58.7176

i) Lemes nocionals compartits entre TM i TR48

Lema	Freq. TM	Freq. TR48
allunyar	2	2
ambladura	1	1
armar	2	3
boda	2	2
cambrer	12	14
cara	3	2
deessa	4	2
travessar	2	2

j) Lemes nocionals compartits entre TM i TA

Lema	Freq. TA	Freq. TM
baixar	2	3
cas	2	2
dirigir	3	3
llana	2	2
manera	6	3
reconèixer	2	2
robust	2	2
sentir	3	2

Caplletra 58 (Primavera, 2015), pp. 223-223
ISSN 0214-8188, ISSN versió electrònica 2386-7159. DOI: 10.7203/Caplletra.58.7176